Regioanalyse
VSV en kwetsbare jongeren
RMC-regio Midden-Brabant

Erik Keppels
Ton Eimers

Nijmegen, 11 april 2016

KBA Nijmegen

© 2016 Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt te Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

1 Inleiding 1

2 Doelgroepen en thema's 3

3 Jongeren buiten het onderwijs en zonder SK (en zonder werk): curatieve aanpak 5
3.1 Risicoanalyse 5
3.2 Mate waarin risico's zijn afgedekt met de huidige VSV-aanpak 7

4 Jongeren in een kwetsbare positie in het onderwijs 10
4.1 Risicoanalyse 10
4.2 Mate waarin risico's zijn afgedekt met de huidige VSV-aanpak 12

5 Risicojongeren in het reguliere VO en mbo 14
5.1 Risicoanalyse 14
5.2 Mate waarin risico's zijn afgedekt met de huidige VSV-aanpak 16

6 Op weg naar een nieuw regionaal programma VSV en kwetsbare jongeren 2016-2020 20
6.1 Aandachtspunten en aanbevelingen 20
6.2 Overwegingen voor het nieuwe VSV-maatregelenpakket 2016-2020 24

Bijlage 1 – Leerlingstromen tussen 1 okt. 2014 en 1 okt. 2015 26
Bijlage 2 – Analyse leerlingstromen per onderwijstype 27
Bijlage 3 – Analyse VSV-ers 31
Bijlage 4 – Maatregelenpakket VSV, convenantsperiode 2012-2016 36
Bijlage 5 – Inventarisatie netwerk VSV en kwetsbare jongeren 37
Bijlage 6 – Nadere analyse jongeren buiten onderwijs zonder SK 39
Bijlage 7 – Lijst geïnterviewde personen 41

1 Inleiding

De (verlengde) VSV-convenanten 2012-2015 lopen ten einde en RMC-regio's zijn zich aan het voorbereiden op de nieuwe aanpak VSV die per augustus 2016 ingaat. In de voorgaande jaren is grote vooruitgang geboekt om VSV terug te dringen. Landelijk is het aantal VSV-ers gedaald van ruim 70.000 in 2002 naar minder dan 25.000 in 2015 (o.b.v. voorlopige cijfers 2014/15). Om een verdere daling te realiseren wordt in de vervolgaanpak VSV vanaf 2016 aanvullende focus gelegd op jongeren in een kwetsbare positie.

Ten behoeve van de vervolgaanpak VSV-aanpak 2016-2020 hebben RMC-regio's de opdracht om een regionaal gedragen pakket maatregelen samen te stellen. Als voorwaarde geldt dat in ieder geval één (plus)voorziening voor overbelaste jongeren wordt opgenomen. Bovendien geldt bij het maatregelenpakket het uitgangspunt dat de scholen en instellingen de basis op orde moeten hebben, zoals goed onderwijs, gedegen verzuimbeleid, LOB. Tenzij daar goede gronden voor zijn om van af te wijken, dient het pakket vooral schooloverstijgende maatregelen te bevatten, met de nadruk op regionale samenwerking. Niet voor niets wordt gesproken van een regionaal programma VSV.
Met name het beleid van kwetsbare jongeren (dat deels overlappend en deels naast het VSV-beleid bestaat) concentreert zich – gezien recente beleidswijzigingen in onderwijs en het sociale domein – op het snijvlak van de beleidsterreinen van onderwijs, jeugdhulp en arbeid.
a. Zo is Passend Onderwijs per 1 augustus 2014 ingevoerd (ondersteuning op maat, regie en verantwoordelijkheid voor samenwerkingsverbanden en mbo-instellingen),
b. entreeopleidingen vanaf schooljaar 2015/16 (invoering vakdiploma gericht op uitstroom naar werk),
c. jeugdhulp is gedecentraliseerd per 1 januari 2015 (gemeenten centrale rol in jeugdhulp, samenwerking tussen scholen, RMC/Leerplicht en jeugdhulp/wijkteams),
d. de Participatiewet is vanaf 1 januari 2015 inwerking getreden (gemeenten verantwoordelijk voor 'onderkant' arbeidsmarkt, waaronder jongeren met beperking). Tilburg heeft hiervoor een sluitende aanpak van school naar werk ingevoerd.
e. Regionaal wordt via het Uitvoeringsprogramma Jeugdwerkloosheidsvrije zone gewerkt aan de ontwikkeling van een sluitende aanpak voor jongeren die vier maanden na het verlaten van het onderwijs en zonder werk worden "opgepakt" en zo nodig extra ondersteuning krijgen om naar arbeid geleid te worden.

Het maatregelenpakket van RMC-regio Midden-Brabant wordt gebaseerd op een regioanalyse van de problematiek rondom VSV en kwetsbare jongeren. De voorliggende tekst geeft de regioanalyse weer. Voor de diverse doelgroepen worden thema's benoemd waarvan op voorhand duidelijk is dat ze van belang zijn voor de regionale aanpak van de komende jaren. De doelgroepen en thema's zijn benoemd in hoofdstuk 2.
De hoofdstukken 3, 4 en 5 gaan nader in op de (drie) geformuleerde doelgroepen. In die hoofdstukken worden - aan de hand van thema's - kort de relevante landelijke ontwikkelingen benoemd en noties uit eerder onderzoek aangehaald, aangevuld met regionale (en soms landelijke) cijfers. Daarmee wordt een weergave gegeven van de situaties waarin en momenten waarop risico's op uitval/VSV en de problematiek van kwetsbare jongeren het grootst zijn (risicoanalyse). Voor uitgebreide analyses van leerlingaantallen en -stromen wordt verwezen naar de bijlagen. Vervolgens wordt weergegeven in welke mate (potentiële) risicogroepen/-momenten in

de regio zijn ‘afgedekt’ met de huidige maatregelen en voorzieningen. Gezien het korte tijdpad voor het onderzoek is met de opdrachtgever besloten om een quick scan uit te voeren aan de hand van (groeps)gesprekken met diverse sleutelpersonen en deskresearch (diverse documenten zijn bestudeerd, zoals de *“Tussenstand programma van maatregelen VSV 2015-2016”*).
Hoofdstuk 6 benoemt aandachtspunten uit de regioanalyse en aanbevelingen voor de toekomstige VSV-aanpak: op welk terrein is (aanvullende) aandacht nodig, wie zijn daarvoor verantwoordelijk en in welke netwerken zou dit belegd moeten worden?

Eerdere rapportage *“Schooljaar 2013/2014. Analyse VO en MBO. VSV-Verzuim-Uitstroom-Formatie”,* Team IKC gemeente Tilburg, oktober 2015
Naar aanleiding van signalen (begin 2015) dat het aantal nieuwe VSV-ers van 2013/14 op hetzelfde niveau bleef steken als het voorgaande schooljaar, is door gemeente Tilburg onderzoek ingesteld. In de voorliggende regioanalyse zijn gegevens en uitkomsten uit de rapportage van voornoemd onderzoek benut, daar waar mogelijk en relevant. Daarbij wordt opgemerkt dat de regioanalyse het analyseniveau van de RMC-regio Midden-Brabant heeft, en de eerdere rapportage voornamelijk dat van gemeente Tilburg. Er is daarom vooral gebruik gemaakt van een aantal analysemethoden/-thema’s uit de eerdere rapportage.
Zo is in de regioanalyse onder meer een stroomschema gemaakt, waarin een beeld wordt gegeven waar leerlingen uit de diverse onderwijstypen naar toe stromen. Tevens zijn de aantallen nieuwe VSV-ers geanalyseerd. Door het analyseniveau (RMC-regio vs. gemeente Tilburg) is dat – in tegenstelling tot de eerdere rapportage – in de regioanalyse niet op wijkniveau gedaan. Bovendien zijn de cijfers van een recenter schooljaar (2014/15) benut, die onlangs beschikbaar kwamen.

2 Doelgroepen en thema's

VSV kan teruggedrongen worden enerzijds door curatief beleid, door jongeren die zonder startkwalificatie (SK) uit het onderwijs zijn gestroomd (terug) te leiden naar onderwijs of arbeid (m.b.t. entree-uitstroom) en anderzijds door preventief beleid met maatregelen om te voorkomen dat jongeren het onderwijs verlaten zonder SK. In deze rapportage worden drie doelgroepen in relatie tot VSV-beleid onderscheiden, waarbij de tweedeling tussen curatief (doelgroep A) en preventief (doelgroepen B en C) wordt aangehouden. In figuur 1 zijn de doelgroepen weergegeven. Het Ministerie legt ten behoeve van de nieuwe VSV-aanpak vanaf 2016 voor het eerst nadrukkelijk de aandacht op de doelgroep jongeren in een kwetsbare positie (B).

Curatief

A) Jongeren buiten het onderwijs en zonder SK (en zonder werk)
De doelgroep geeft alle jongeren weer die geen onderwijs volgen en die geen SK hebben. We onderscheiden drie subgroepen. Het gaat allereerst om nieuwe VSV-ers van het schooljaar 2014/15. Zij zijn zonder SK uit het VO of mbo gestroomd. Ten tweede betreft het de jongeren die in 2014/15 zonder SK uit overige onderwijstypen zijn gestroomd (basisonderwijs, speciaal onderwijs, praktijkonderwijs of vavo/volwasseneneducatie). Het Ministerie van OCW telt deze groep niet als officiële VSV-ers, maar het is wel van belang om deze groep in het zicht te houden. Ten derde geeft het overzicht alle oude VSV-ers en oude uitstromers zonder SK (niet-officiële "VSV-ers") weer. Zij zijn in eerdere schooljaren dan 2014/15 uit het onderwijs gestroomd.
Van al deze jongeren zonder SK en zonder opleiding is de aandacht vooral gericht op het deel dat geen werk heeft.

Preventief

B) Jongeren in een kwetsbare positie in het onderwijs
Jongeren in een kwetsbare positie worden ook wel omschreven als jongeren die vanwege een bijzondere thuissituatie, gedragsproblemen of specifieke leerbehoeften kwetsbaar zijn om uit te vallen zonder afgeronde opleiding of goed arbeidsperspectief. In grote lijnen betreft het jongeren in het praktijkonderwijs (PrO), voortgezet speciaal onderwijs (VSO), vmbo-bl en entreeopleidingen. In hoofdstuk 4 is in een kader vermeld hoe jongeren in een kwetsbare positie *exact* geconcretiseerd zijn door het Ministerie.

C) Risicojongeren in het reguliere VO en mbo
Het gaat om jongeren die om diverse redenen (tijdelijk) niet in staat zijn om een SK te halen. We focussen op de twee belangrijkste typen van redenen. Allereerst de gedrags- en/of persoonlijke problematiek (zoals stoornissen, gedragsproblemen, problemen in de thuissituatie, financiële problemen, verslavingen etc.). Jongeren met complexe en meervoudige problemen van deze aard noemen we overbelaste jongeren. Ten tweede de studiekeuze-/loopbaanproblematiek (incl. leerproblematiek omtrent studievaardigheden, studieachterstand etc.).

Figuur 1 – Doelgroepen VSV & kwetsbare jongeren (aantallen jongeren < 23jr op 1 okt. 2015)

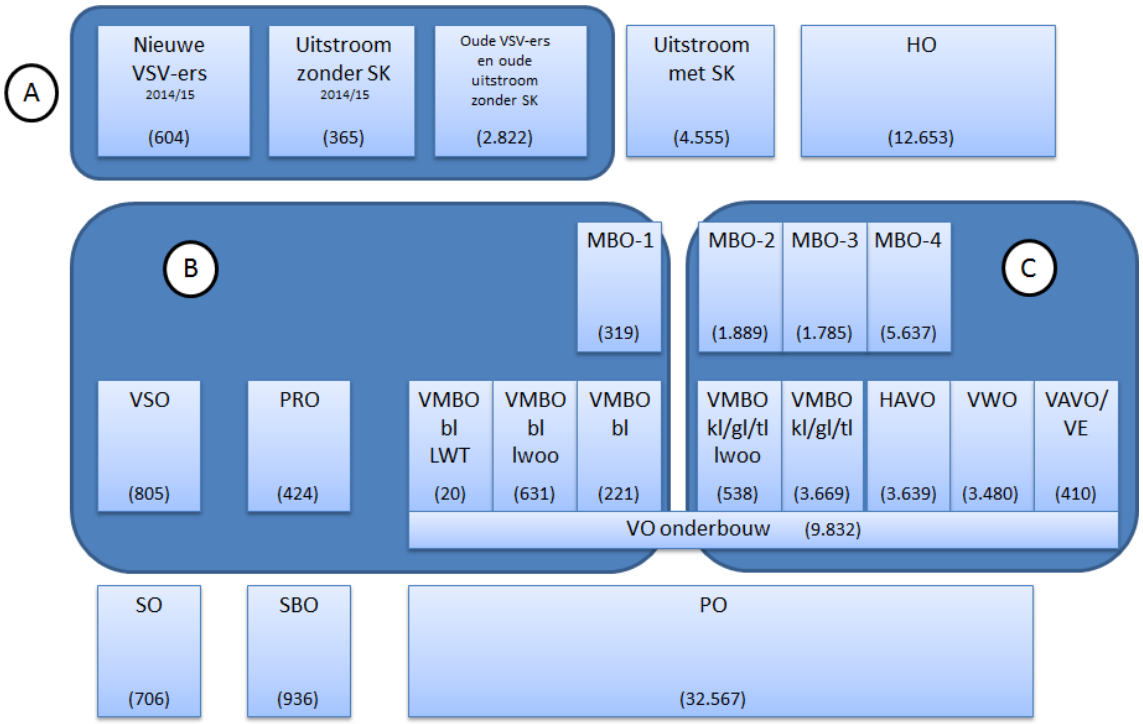

Bron: DUO-gegevens uit de RMC-levering, bewerking door KBA[1, 2, 3]

Iedere doelgroep vereist een eigen aanpak om VSV terug te dringen. Op basis van analyses van aantallen leerlingen/VSV-ers en van leerlingstromen, van aanvullende deskresearch (VSV-cijfers van www.vsvverkenner.nl, bestaande literatuur en eigen onderzoeken) en van gesprekken met sleutelpersonen uit de regio zijn per doelgroep de meest relevante thema's benoemd.

A) Jongeren buiten het onderwijs en zonder SK (en zonder werk): curatieve aanpak
   - Terugleiding naar onderwijs en toeleiding naar arbeid (RMC-taken en vastgesteld Participatiebeleid zowel curatief als preventief)

B) Jongeren in een kwetsbare positie in het onderwijs: preventieve aanpak
   - Overgang naar entree en mbo: afstemming en ondersteuning
   - Uitstroom naar arbeid: goede aansluiting

C) Risicojongeren in het VO en mbo: preventieve aanpak
   - Ondersteuning in en buiten het onderwijs: gedrags-/persoonlijke problematiek
   - Ondersteuning in het onderwijs: studiekeuze-/loopbaanproblematiek
   - Overgang VO-mbo
   - Borging van de VSV-aanpak 2012-2016

1 Totale RMC-bestand van 24 november 2015 omvat 89.618 jongeren tussen de 4 en 23 jaar, woonachtig in RMC Midden-Brabant. In bovenstaand schema ontbreken 1.112 jongeren: voor 375 jongeren is (onderwijs)status onbekend, plus 658 jongeren zijn niet in onderwijs op 1 okt. 2015, maar tussen 1 okt. en 24 nov. 2015 ingestroomd, plus 75 met vrijstelling leerplicht en 4 4-jarigen).

2 VSO bestaat uit vier clusters. VSO-1 (blinde, slechtziende kinderen) = 9, VSO-2 (dove, slechthorende kinderen) = 50, VSO-3 (verstandelijk gehandicapte en langdurig zieke kinderen) = 314, VSO-4 (kinderen met stoornissen en gedragsproblemen) = 432

3 Het aantal nieuwe VSV-ers 2014/15 is gebaseerd op de RMC-levering en bevat jongeren die op 1 oktober 2014 in het VO of mbo zaten. Dit is exclusief 46 VSV-ers vanuit de vavo/ve. De cijfers kunnen afwijken van de door het Ministerie nog op te leveren VSV-cijfers.

3 Jongeren buiten het onderwijs en zonder SK (en zonder werk): curatieve aanpak

De doelgroep in dit hoofdstuk omvat alle jongeren tot 23 jaar die geen onderwijs volgen en die geen SK hebben. Zoals eerder vermeld omvat deze doelgroep drie subgroepen:

- nieuwe VSV-ers van het schooljaar 2014/15 van het VO en mbo;
- jongeren die in 2014/15 zonder SK uit overige onderwijstypen zijn gestroomd, namelijk uit basisonderwijs, speciaal onderwijs (SO-SBO-VSO), praktijkonderwijs of vavo/volwasseneneducatie. Het Ministerie van OCW telt deze groep niet als officiële VSV-ers;
- oude VSV-ers en oude uitstromers zonder SK (niet-officiële "VSV-ers") weer. Zij zijn in eerdere schooljaren dan 2014/15 uit het onderwijs gestroomd.

3.1 Risicoanalyse

Jongeren zonder SK, die geen onderwijs volgen, krijgen vanuit overheidsbeleid extra aandacht omdat deze jongeren een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt hebben. Zij zijn twee keer zo vaak werkloos.[4] Bovendien blijkt uit onderzoek dat zij vijf keer vaker verdacht worden van een misdrijf.[5] Figuur 1 toont 3.791 jongeren in de RMC-regio Midden-Brabant die niet in het bezit zijn van een SK en op 1 oktober 2015 geen onderwijs volgen (604+365+2.822=3.791) en 4.555 jongeren die geen onderwijs meer volgen maar wel in bezit zijn van een SK. Uit een koppeling met gegevens van Het Inlichtingenbureau blijkt dat de *jongeren zonder SK veel minder vaak werk hebben dan de jongeren met SK* (42% versus 83%). Jongeren onder de 18 jaar zijn buiten beschouwing gelaten.[6] VSV-ers hebben dus beduidend geringere arbeidsmarktperspectieven dan uitstromers met SK.

Er zijn diverse achterliggende redenen waarom VSV-ers niet op school zitten en geen werk hebben. In ieder geval speelt mee dat een deel van de VSV-ers *buiten het zicht van de instanties* blijven. Zij melden zich niet aan voor een uitkering of voor werk bij gemeente of UWV, en er blijkt vaak in beperkte mate beleid te worden gemaakt dan wel uitgevoerd bij RMC's voor de aanpak van oud VSV-ers.

Op individueel niveau spelen diverse zaken bij de VSV-ers. We geven een korte bloemlezing van zaken die kunnen spelen. Terugleiding naar onderwijs heeft de voorkeur van het Ministerie van OCW, maar soms wordt men geconfronteerd met mbo-instellingen die oudere jongeren liever niet plaatsen in een BOL-opleiding bij 16- en 17-jarigen. Een aparte klas voor 18-plussers is meestal niet mogelijk vanwege de geringe aantallen en de verspreide momenten waarop VSV-ers zich bij mbo-instellingen aandienen. Voor de VSV-er zelf is een *BOL-opleiding tevens niet altijd de passende oplossing*, omdat zij inkomsten nodig hebben. Een BBL-opleiding past dan beter. De laatste jaren is echter sprake van een *verminderd aantal en een tekort aan BBL-leerwerkplekken*. Toeleiding naar werk is een alternatieve mogelijkheid als terugleiding naar

4 Kamerbrief Ministerie van OCW (2016), *"Succesvolle aanpak voortijdig schoolverlaten krijgt een krachtig vervolg",* 15 februari 2016, p.3.

5 Onderzoek CBS & KLPD, vsv'ers verdacht van een misdrijf naar leerjaar/niveau, zie Cijferbijlage vsv-brief 2014, p.33

6 Zodat 3.042 van de 3.791, resp. 4.506 van de 4.555 jongeren resteren, zie bijlage 3 voor nadere informatie.

onderwijs niet mogelijk blijkt of niet passend is. Het vinden van een passende match blijkt voor de groep jongeren zonder SK echter niet eenvoudig, zeker in de afgelopen conjunctureel moeilijke jaren. De Ministeries van SZW en OCW spreken van verschillende redenen waarom het *vinden van werk bij jongeren zonder SK moeizaam (moeizamer) verloopt*, zoals onvoldoende ontwikkelde werknemersvaardigheden (vaardigheden zoals samenwerken, probleemoplossend vermogen, ict-geletterdheid, creativiteit, kritisch denken, communicatieve en sociale vaardigheden) en weinig effectief zoekgedrag.[7]

Traditioneel gezien zijn de preventieve en curatieve inzet voor een groot deel van elkaar gescheiden. De preventieve inzet gebeurt voornamelijk door de scholen/instellingen, waarbij het Ministerie van OCW in de afgelopen jaren aanvullende financiële middelen heeft vrijgemaakt in het kader van de VSV-convenanten. De curatieve inzet op het terugleiden van VSV-ers naar onderwijs, dan wel toeleiden naar arbeid, is een taak van de gemeente. Daarvoor zijn diverse financiële middelen beschikbaar (RMC, Aanpak Jeugdwerkloosheid, Participatiebudget). De in deze paragraaf centraal staande doelgroep van nieuwe èn oude VSV-ers (uit alle typen onderwijs) vallen primair onder de verantwoordelijkheid van gemeenten (met name RMC, zie het navolgende kader). Het onderscheid tussen preventieve en curatieve inzet bestaat echter vooral door de grenzen van beleid en instanties. In het 'oude' ketendenken wordt uitgegaan van opvolgende taken en verantwoordelijkheden met een goede overdracht en aansluiting tussen de ketens. Het nieuwe denken gaat uit van netwerken en gedeelde verantwoordelijkheid, en van de doorlopende loopbaan van de jongere (waarbij leeftijdsgrenzen van 23 of 27 jaar er minder toe doen). Het nieuwe denken pleit voor een *integrale, verbonden aanpak: VSV-beleid, RMC-functie, Participatiewet, Aanpak jeugdwerkloosheid*. Minder geredeneerd vanuit gescheiden taken, meer vanuit loopbanen van jongeren en gedeelde verantwoordelijkheid.

Taak RMC-functie (van de website van Ingrado)
Doel van de RMC-functie is het scheppen van voorwaarden voor jongeren om de voor hen hoogst haalbare en meest passende onderwijs- en/of arbeidsmarktpositie te bereiken. Het betreft hier jongeren tot 23 jaar.

De RMC-functie omvat drie taken (vastgelegd in wetgeving)[8]:

- een sluitende melding en registratie van alle jongeren tussen 18 en 23 jaar die niet op school zitten en nog geen startkwalificatie behaald hebben.
- benaderen en zorgdragen voor begeleiding van jongeren die zijn uitgevallen, gericht op terugleiden naar school, naar werk of een combinatie daarvan.
- coördineren en initiëren van samenwerking tussen alle belangrijke partijen die te maken hebben met deze jongeren en het onderhouden van dit netwerk.

In de regio Hart van Brabant is een nauwe verbinding van de RMC functie aan het Jongerenloket en de activiteiten in het kader van de proactieve aanpak (zie 'Uitvoeringsprogramma Jeugdwerkloosheidsvrije zone' in paragraaf 3.2) voor jongeren met een beperking essentieel.

7 Kamerbrief Ministerie van SZW en OCW (2015), *"Aanpak Jeugdwerkloosheid", 30 november 2015.*
8 Verantwoordelijk voor registratie en bieden systeem van doorverwijzing naar onderwijs of arbeidsmarkt (op grond van WEB art. 8.3.2, 8.3.1, 8.1.8).

3.2 Mate waarin risico's zijn afgedekt met de huidige VSV-aanpak

De inzet op VSV in de afgelopen jaren is vanuit de convenantsmiddelen benut voor preventieve maatregelen, zoals bedoeld. De curatieve aanpak op verzuimers en VSV-ers is voornamelijk een taak van Leerplicht (leer-/kwalificatieplichtige jongeren tot 18 jaar) en RMC (18-plussers). Circa 3.000 van de 3.800 uitgevallen jongeren zonder SK is 18 jaar of ouder, zie bijlage 3. De focus ligt daarom in dit deel van de regioanalyse allereerst op de aanpak van RMC. Het RMC onderscheidt drie doelgroepen: a) nieuwe VSV-ers, b) potentiële VSV-ers (relatief en absoluut verzuim) en c) oude VSV-ers.
Daarna wordt ingegaan op de activiteiten die in de regio worden ondernomen in het kader van het Uitvoeringsprogramma Jeugdwerkloosheidsvrije zone.

Ad a) nieuwe VSV-ers
Wanneer DUO-meldingen over nieuwe VSV-ers binnenkomen, verstuurt RMC een brief naar de VSV-er met het verzoek om langs te komen voor een gesprek. Bij non-respons volgt een tweede brief. RMC schat dat circa zestig procent van de nieuwe VSV-ers op gesprek komt. Dat gesprek duurt doorgaans een uur, waarin wordt geïnventariseerd waarom de jongere voortijdig de school heeft verlaten. Voor de overige veertig procent wordt het Instituut voor Maatschappelijk Werk (IMW) ingezet om op huisbezoek te gaan (toeleidersteam VSV, bestaande uit 2 fte). De laatste groep wordt moeizaam bereikt, omdat een deel niet geholpen wil worden (weinig tot geen sanctiemogelijkheden voor 18-plussers). Bovendien heeft IMW wachtlijsten enerzijds door de hoge caseload en anderzijds doordat er weinig tot geen mogelijkheden zijn om deze jongeren te plaatsen c.q. op te vangen (betreft zowel zorg, werk, scholing als dagbesteding).

Terug naar school
Het beleid voor nieuwe VSV-ers is primair gericht op terugleiding naar onderwijs, indien mogelijk. In geval van keuzeproblematiek kan RMC een beroepskeuzeonderzoek of capaciteitentest laten doen. Daarnaast is er de mogelijkheid om VSV'ers een maatwerktraject te laten volgen bij Reset met als uiteindelijk doel: terugkeer naar onderwijs. De terugleiding naar onderwijs is evenwel geen weg zonder hobbels, zoals eerder reeds opgemerkt (bbl-leerwerkplekken zijn schaars, de mogelijkheden voor tussentijdse instroom zijn beperkt, de selectie aan de poort van mbo-instellingen is strenger geworden, etc.). RMC erkent dit, en geeft aan weinig tijd/formatie beschikbaar te hebben om jongeren adequaat te begeleiden en te ondersteunen (trajectbegeleiding). Bovendien ervaart RMC dat de problematiek, waar jongeren mee kampen, zwaarder wordt.

Naar werk
De tweede optie is toeleiding naar arbeid. De doelgroep jongeren met een beperking wordt proactief benaderd door arbeidsdeskundigen en accountmanagers werk vanaf het laatste schooljaar (zie 'Uitvoeringsprogramma Jeugdwerkloosheidsvrije zone' verderop). Voor overige jongeren worden het Jongerenloket en de Afdeling Werk en Inkomen van gemeente Tilburg ingeschakeld. Het Jongerenloket is in de loop der jaren fors uitgekleed, en bestaat momenteel uit 1 fte. Bij het Jongerenloket wordt alleen getoetst of de jongere zonder SK terug kan naar school. Er wordt aan gewerkt om het Jongerenloket weer zwaarder te bezetten. De Afdeling Werk en Inkomen begeleidt ook jongeren die niet via RMC binnenkomen, maar via een andere weg (jongeren die een aanvraag voor een uitkering doen). Er bestaan diverse projecten en leerwerkarrangementen – gefinancierd vanuit onder andere ESF, Aanpak Jeugdwerkloosheid en het Participatiebudget – voor diverse doelgroepen. Verschillende knelpunten zijn geconsta-

teerd in de toeleiding van VSV-ers naar arbeid. Bepaalde trajecten voor kwetsbare jongeren zijn weliswaar inhoudelijk adequaat, maar zitten vol. Ook lijkt er niet voor alle doelgroepen een passend aanbod te zijn (met name op een hoger opleidingsniveau, bijvoorbeeld voor autisten).

Hoewel al jarenlang wordt ingezet op de aanpak van nieuwe VSV-ers, is het resultaat om diverse redenen niet optimaal: de problematiek van jongeren lijkt in recente jaren zwaarder te zijn geworden, het perspectief op instroom in een mbo-opleiding is momenteel onvoldoende, mogelijkheden om VSV-ers te kunnen plaatsen in arbeid- en zorgtrajecten en adequaat te kunnen begeleiden zijn beperkt. Veel jongeren kunnen wel geholpen worden, maar niet iedereen.

Ad b) potentiële VSV-ers (relatief en absoluut verzuim)
De aanpak van potentiële VSV-ers heeft sinds 2012 een vlucht genomen. De aanpak van verzuim 18+ is verbeterd. RMC controleert verzuim zelf meer op de scholen. Daarnaast is met de scholen in de regio afgesproken dat het wettelijke verzuim 18+ op dezelfde wijze en onder dezelfde voorwaarden wordt gemeld als voor 18-. Het totaal aantal verzuimmeldingen is sinds 2012 als gevolg van deze acties toegenomen. Op basis van de meldingen schat RMC in dat de meerderheid van de scholen de verzuimaanpak goed op orde heeft, en dat bij circa dertig procent verdere verbetering mogelijk is. Al met al wordt de verzuimaanpak (18+) getypeerd als ‘redelijk op orde’.

Ad c) oude VSV-ers
RMC Midden-Brabant geeft aan geen actief beleid te hebben dat is gericht op de aanpak van oude VSV-ers. Het ontbreken van beleid heeft tot gevolg dat het registratiesysteem niet ingericht is om oude VSV-ers te monitoren (om oude VSV-ers te traceren, dienen regelmatig onderwijs- en arbeidsgegevens gekoppeld te worden). Volgens RMC heeft het ontbreken van beleid op oude VSV-ers ook invloed op de ingezette formatie.
Oude VSV-ers komen wel in beeld als zij zich melden bij het jongerenloket, bij RMC of voor een uitkering (en soms via wijkteams). De begeleiding wordt opgepakt door RMC indien de jongere terug kan naar school of door de Afdeling Werk en Inkomen van gemeenten anderszins.

Formatie RMC
In de eerdere rapportage van gemeente Tilburg (okt. 2015, zie kader in inleiding) is de RMC-formatie geanalyseerd op basis van de formatierichtlijn van Ingrado. Uit de richtlijn komt naar voren dat de basisformatie voor het uitvoeren van wettelijk verplichte taken 7,36 fte bedraagt voor RMC-regio Midden-Brabant. De bovenkant van de bandbreedte (voor het uitvoeren van aanvullende preventieve taken) bedraagt 11,24 fte. De daadwerkelijke formatie bedraagt 4,85 fte, zo valt te lezen in de voornoemde rapportage. Hoewel de regioanalyse niet als taak heeft om de RMC-formatie nader te analyseren, wordt hier wel kort aandacht aan besteed gezien het belang voor de VSV-aanpak. De formatie van 4,85 fte ligt aanmerkelijk onder de formatierichtlijn van Ingrado. Naast deze formatie is echter ook sprake van tijdelijke inzet van medewerkers uit convenantsmiddelen 2016: toeleidersteam VSV van IMW. Daarnaast blijkt de begeleiding van jongeren met een beperking naar arbeid te worden afgehandeld/begeleid door de Afdeling Werk en Inkomen van gemeente Tilburg. De inzet van deze arbeidsdeskundigen en accountmanagers werk sinds 2015 voor de doelgroep jongeren met beperking wordt in mei geëvalueerd.
Hoewel de beschikbare RMC-formatie aangevuld wordt door inzet vanuit IMW, en de begeleiding van jongeren met een beperking naar arbeid door arbeidsdeskundigen en accountmanagers werk van Werk & Inkomen, blijkt uit het onderzoek dat de aanpak voor nieuwe en met name oude VSV-ers ontoereikend is. Dat heeft deels te maken met de aard van de problema-

tiek (zwaardere problemen, krapte arbeidsmarkt, toegankelijkheid mbo), maar deels ook door onvoldoende capaciteit (formatie), niet alleen bij RMC maar ook bij IMW en bij het Jongerenloket. In het kader van het actieplan Jeugdwerkloosheid wordt voorzien in een uitbreiding van het Jongerenloket.

Uitvoeringsprogramma Jeugdwerkloosheidsvrije zone
Het in de risicoanalyse benoemde nieuwe denken met gemeenschappelijke taken is in Tilburg sinds 2015 ingevoerd in het Participatiebeleid via een pro-actieve aanpak.

De proactieve aanpak in processchema voor jongeren die 18 jaar worden vanaf 1 januari 2015:

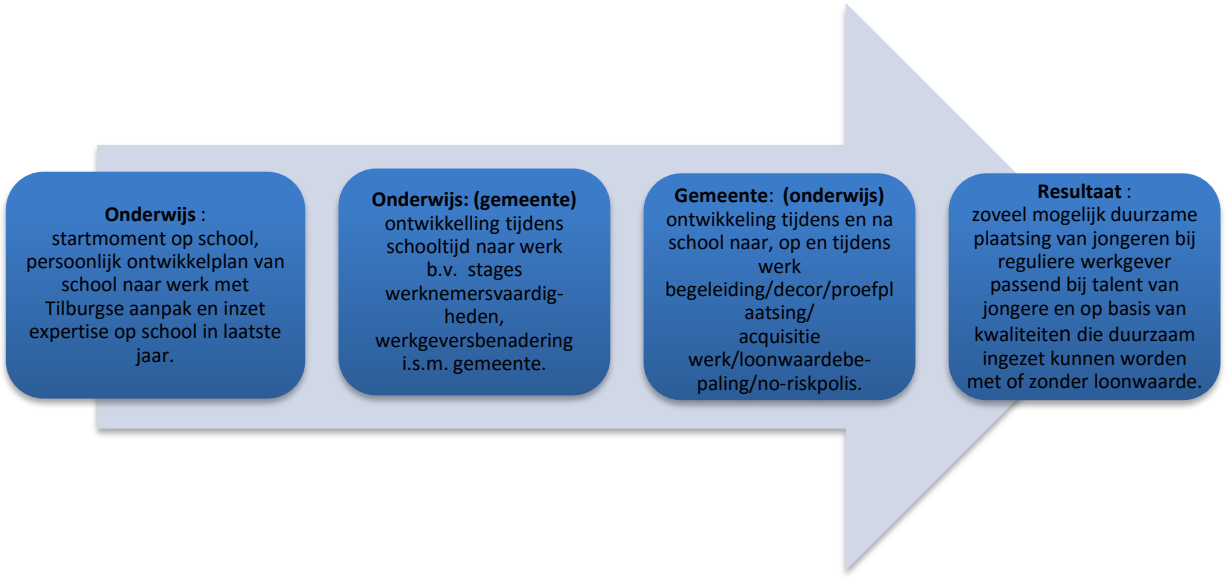

De doorgaande lijn/pijl geeft aan dat het doel is om geen jongeren tussen wal en schip te laten vallen. Jongeren kunnen een uitkering aanvragen die beoordeeld wordt onder het bijstandsregime (dus inkomen en vermogen wordt meegeteld). De eerste insteek is in alle gevallen om vooral te kijken naar wat jongeren wel kunnen en zo mogelijk een uitkering te voorkomen of bekorten. De wachttijd die gebruikelijk is voor jongeren bij de aanvraag voor een uitkering wordt voor deze jongeren niet gehanteerd voor de activiteiten gericht op arbeidstoeleiding. Alle jongeren (ook zonder uitkering) worden actief op werk of een leerwerkarrangement geplaatst. Economische zelfstandigheid is waar mogelijk het uitgangspunt. Jongeren blijven na plaatsing op werk of een leerwerkarrangement gevolgd worden door de arbeidsdeskundigen of de accountmanager van werkgeversdienstverlening. Hierbij is de insteek dat jongeren zoveel mogelijk duurzaam uitstromen.
De aanpak wordt uitgevoerd voor leerlingen uit Tilburg en ook als pilot voor 6 omliggende gemeenten. In het 2e kwartaal van 2016 wordt de aanpak geëvalueerd op basis waarvan deze in samenwerking met alle partners verder wordt verfijnd. Ook wordt dan de pilot regionale aanpak met de regiogemeenten geëvalueerd.

4 Jongeren in een kwetsbare positie in het onderwijs

Jongeren in een kwetsbare positie zijn jongeren die vanwege een bijzondere thuissituatie, gedragsproblemen of specifieke leerbehoeften kwetsbaar zijn om uit te vallen zonder afgeronde opleiding of goed arbeidsperspectief. Onderstaand kader geeft weer welke definitie het Ministerie van OCW aanhoudt voor kwetsbare jongeren.

Doelgroepen Kwetsbare Jongeren[9]

1. Jongeren uit het praktijkonderwijs (pro) en het voortgezet speciaal onderwijs (vso, profiel arbeidsmarktgericht/dagbesteding) die niet kwalificatieplichtig zijn. Zij stromen direct uit naar de arbeidsmarkt of naar de entreeopleiding, maar hebben hier een verhoogd risico om uit te vallen en veelal extra zorg, tijd of begeleiding nodig. Uitgangspunt voor deze jongeren is dat ze niet kwalificatieplichtig zijn en een startkwalificatie voor hen vaak niet haalbaar is.

2. Gediplomeerde jongeren uit de basisberoepsgerichte (bb) leerweg waaronder leerwerktrajecten (lwt) in het vmbo en het profiel vervolgonderwijs in het vso. Zij kunnen doorstromen naar mbo-2, maar hebben vaak extra zorg, tijd of begeleiding nodig. Een startkwalificatie is in principe haalbaar, maar blijkt voor met name jongeren uit de leerwerktrajecten soms (tijdelijk) een brug te ver.

3. Jongeren uit de entreeopleiding (voormalig mbo-1). Ze vallen uit of halen een diploma, maar hebben in beide gevallen nog geen startkwalificatie. Zij stromen uit naar de arbeidsmarkt of naar een opleiding op mbo-2 niveau als ze een diploma hebben gehaald. Een startkwalificatie is in het laatste geval in principe haalbaar, maar extra tijd, begeleiding en een opleidingaanbod dat goed aansluit bij hun mogelijkheden zijn nodig.

4. Jongeren uit de entreeopleiding en mbo-2 opleidingen die cognitief wel in staat zijn tot het halen van een startkwalificatie, maar door omstandigheden (tijdelijk) extra ondersteuning nodig hebben om binnenboord gehouden te worden, nog bovenop de bestaande aanpak gericht op voortijdig schoolverlaten.

4.1 Risicoanalyse

Conform de methodiek van het Ministerie van OCW (zoals gehanteerd in de *"Factsheet jongeren in een kwetsbare positie per RMC en gemeente"*) is met behulp van de DUO-gegevens uit de RMC-levering berekend hoeveel jongeren in een kwetsbare positie er in RMC-regio Midden-Brabant zijn. De gedachte achter die methodiek is dat jongeren in een kwetsbare positie komen als zij vanuit de in het kader weergegeven onderwijstypen uitstromen naar vervolgonderwijs

9 Zie voetnoot 20 op p.7 van Kamerbrief Ministerie van OCW (15 feb. 2016) *"Succesvolle aanpak voortijdig schoolverlaten krijgt een krachtig vervolg"* en bijlage 1 van Kamerbrief Ministerie van OCW (12 dec. 2014), *"Extra kansen creeren voor jongeren in een kwetsbare positie"*.

(entree/mbo-2) of geheel uit het onderwijs stromen. Tabel 1 laat zien dat er jaarlijks circa 1.000 jongeren in een kwetsbare positie komen, 725 in het vervolgonderwijs (entree of mbo-2) en 275 buiten het onderwijs.

Tabel 1 – Jongeren in een kwetsbare positie: jaarlijkse uitstroom

		Jaarlijkse uitstroom naar (afgeronde aantallen):			
Onderwijstype	Aantal dlnrs tot 23 jaar op 1 okt. 2015	Entree	Mbo-2	Directe uitstroom uit onderwijs	Totaal Kwetsbare positie
PrO	424	35	10	40	**85**
VSO*	805	30	15	105	**150**
Vmbo-bl 3-4 (LWT)	20	0-5	15	0-5	**20**
Vmbo-bl 3-4 (lwoo)	631	35	265	10	**310**
Vmbo-bl 3-4 (overig)	221	5-10	100	5-10	**115**
Entree**	319	85	125	110	**320**
Totaal	**2.420**	**195**	**530**	**275**	**1.000**

Bron: DUO-gegevens uit de RMC-levering, bewerking door KBA

** Inclusief VSO-profiel dagbesteding. Zij behoren niet tot de doelgroep Kwetsbare Jongeren, maar konden met het geleverde bestand niet gefilterd worden.*

*** Tot de doelgroep Kwetsbare Jongeren behoren ook deelnemers mbo-2 die cognitief wel in staat zijn tot het halen van een startkwalificatie, maar door omstandigheden (tijdelijk) extra ondersteuning nodig hebben om binnenboord gehouden te worden. Deze groep is als zodanig niet uit de bestanden te halen, en wordt daarom hier buiten beschouwing gelaten. In de volgende subparagraaf komen deelnemers mbo-2 wel aan de orde.*

Overgang naar entree en mbo: afstemming en ondersteuning

Kwetsbare jongeren die de overstap maken naar entree en mbo hebben een *verhoogd risico om uit te vallen en hebben extra zorg, tijd of begeleiding nodig*. Vanaf 1 augustus 2014 is Passend Onderwijs ingevoerd, zowel in het VO als in het mbo. In het kader van Passend Onderwijs krijgen leerlingen van het VSO en PrO en de meeste leerlingen van de basisberoepsgerichte leerweg vmbo extra ondersteuning. Vaak wordt een ontwikkelingsperspectief opgesteld waarin ook het uitstroomdoel is opgenomen. Bij instroom in het mbo kunnen eveneens afspraken worden vastgelegd in het kader van Passend Onderwijs. In een bijlage bij de onderwijsovereenkomst komt te staan welke extra ondersteuning de student tijdens de opleiding krijgt. Passend Onderwijs biedt daarmee in principe een doorlopend kader voor extra ondersteuning van deze kwetsbare groepen. In de praktijk is het netwerk echter vaak nog niet sluitend: de meeste vmbo-lwoo-leerlingen hebben geen individueel ontwikkelingsperspectiefplan (OPP), de overdracht naar het mbo is nog niet altijd sluitend en sommige mbo-instellingen kiezen ervoor om Passend Onderwijs alleen voor studenten met een beperking in te zetten.

Uitstroom naar arbeid: goede aansluiting

Als kwetsbare jongeren het PrO, VSO, vmbo-bl of entree verlaten en op de arbeidsmarkt komen, dan is er een *verhoogd risico dat zij geen werk vinden*. Van de jaarlijks circa 275 jongeren uit RMC-regio Midden-Brabant die uit deze onderwijstypen stromen heeft ongeveer 30 procent werk en heeft bijna de helft een uitkering (o.b.v. koppeling RMC-levering en gegevens Inlichtingenbureau). Om een sluitend vangnet in de regio te creëren zijn diverse domeinen nodig: onderwijs, overheid, arbeid en zorg. In de vorige paragraaf is reeds aangegeven dat de doelgroep van de RMC-functie alle jongeren omvat tussen de 18 en 23 jaar die niet op school zitten en geen SK hebben. Daartoe behoren ook de uitgestroomde jongeren uit PrO en VSO. De Ministe-

ries van SZW en OCW willen de RMC-functie een centrale rol laten vervullen in het creëren van een sluitend vangnet voor kwetsbare jongeren en het verbinden van regionale partners uit onderwijs en arbeid. Allereerst wordt de monitoring van 16- en 17-jarigen uit PrO en VSO (profiel arbeidsmarkt/dagbesteding) onder de verantwoordelijkheid van RMC gebracht. Vanuit de Aanpak Jeugdwerkloosheid stimuleert de overheid vervolgens de centrumgemeenten van arbeidsmarktregio's en contactgemeenten van RMC-regio's om bestuurlijke afspraken te maken over de samenwerking tussen de Afdeling Werk & Inkomen en de RMC. Ook de verbinding met het zorgdomein wordt gestimuleerd, door het overleg tussen mbo-instellingen en gemeenten over zorgondersteuning van kwetsbare jongeren wettelijk te verankeren. In het PO en VO voeren gemeenten en Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs al overleg over de zorg en ondersteuning die ze leerlingen bieden.

4.2 Mate waarin risico's zijn afgedekt met de huidige VSV-aanpak

De ondersteuning van jongeren in een kwetsbare positie is voor de meeste jongeren in orde. Er is sprake van een duidelijk beleid in de Samenwerkingsverbanden (SWV) Passend Onderwijs VO (duidelijk ondersteuningsplan voor de regio) met heldere schoolondersteuningsprofielen. De samenwerking tussen scholen in het grootste SWV van de regio (Portvolio) is goed en er is grosso modo sprake van een goed dekkend netwerk van ondersteuning voor jongeren in een kwetsbare positie, waarbij jongeren met extra ondersteuning altijd een ontwikkelingsperspectief(plan) hebben. Obstakels in de regionale samenwerking zijn de verschillen in afbakening. SWV-en zijn gericht op leerlingen die de scholen binnen de regio bezoeken en het RMC is gericht op leerlingen die woonachtig zijn in de regio. Daarnaast is de regioafbakening tussen SWV-en en RMC ongelijk van elkaar. SWV Portvolio ligt weliswaar in zijn geheel in RMC-regio Midden-Brabant, maar omvat niet de gehele RMC-regio. Een ander belangrijk Samenwerkingsverband met Waalwijk als centrale gemeente hoort ook bij RMC-regio Midden-Brabant. Beide SWV-en zijn met elkaar in gesprek om te leren van elkaar.
Bij de overdracht van kwetsbare jongeren uit het PrO/VSO/VO naar het mbo worden weinig risico's gezien voor de meeste jongeren (de overdracht is warm en verloopt doorgaans goed). Dat is anders voor de meest kwetsbare groepen. Vanuit diverse scholen (VO, PrO/VSO en entree) komen signalen naar voren dat de laatste jaren strengere selectiecriteria worden gehandhaafd bij de instroom in het mbo. Het mbo zit klem tussen enerzijds hun wens om alle jongeren op te nemen en anderzijds de kaders waarbinnen zij dienen te werken. De prestatieprikkels om VSV te voorkomen, zoveel mogelijk diplomarendement te behalen, en de verscherpte eisen rondom taal en rekenen maken het minder aantrekkelijk om jongeren in een kwetsbare positie aan te nemen. Maar ook als ze wel worden aangenomen, wordt de kans op het behalen van een SK niet hoog ingeschat. De meest kwetsbare jongeren hebben complexe problemen waarbij GGZ en gezins- en jeugdhulp nodig is. Problematiek die veelal buiten de scope van de extra ondersteuning in het onderwijs ligt. Vanuit verschillende partijen wordt geconstateerd dat de groep met complexe problematiek groeit. De ondersteuning vanuit wijkteams biedt voor deze problematiek onvoldoende houvast voor de scholen. De inzet is te vrijblijvend, en de zorg is te licht (gezien de complexe problematiek). Bovendien komen leerlingen uit verschillende wijken of zelfs gemeenten/regio's, waardoor de afstemming van heel veel wijkteams lastig te organiseren is. En daardoor ook vaak te licht en te vrijblijvend is.

Met het sluiten van de sociale werkvoorzieningen voor nieuwe groepen jongeren met een arbeidsbeperking zijn alternatieven nodig. Het voortouw ligt bij de gemeenten om – in samenwer-

king met bedrijven (banenafspraak) – regulier of beschut werk te vinden voor kwetsbare jongeren. Daarvoor heeft de gemeente diverse tools, zoals leerwerkarrangementen, re-integratie en de Regionale Werkgeversdienstverlening (in oprichting). In Tilburg zijn alternatieven beschikbaar. Voor de doelgroep PrO/VSO is in het kader van Participatiebeleid al een sluitende aanpak ontwikkeld (zie 3.2) waarin onderwijs en gemeente nauw samenwerken zodat leerlingen niet tussen wal en schip vallen. De gemeente Tilburg heeft afspraken gemaakt, waarbij leerwerkarrangementen, alternatieve trajecten en baanafspraken met verschillende instrumentarium wordt ingezet onder andere via de regionale Werkhart organisatie. De toegang tot instrumenten en arrangementen wordt bepaald door arbeidsdeskundigen die hierop advies kunnen vragen aan de accountmanagers werk.
Eerder is al opgemerkt dat het niet lukt om alle jongeren zonder SK naar arbeid toe te leiden. Dat geldt ook voor de kwetsbare jongeren. Er is een duidelijke overlap tussen de 'preventieve' groep van kwetsbare jongeren en de 'curatieve' groep van nieuwe en oude VSV-ers. Kwetsbare uitstromers uit PrO, VSO of entree die geen werk kunnen vinden of al snel het werk weer verliezen, keren terug als werkzoekenden. Daarnaast lijkt er concurrentie te ontstaan op de arbeidsmarkt (en stagemarkt) voor deze doelgroepen nu zij zich steeds meer moeten richten op werk (wegvallen Wajong/WSW). De Banenafspraak biedt extra kansen voor een deel van de doelgroep, maar het is nog onduidelijk wat het effect zal zijn op de 'onderkant' van de arbeidsmarkt en op de werkkansen van groepen die niet binnen de criteria van de Banenafspraak vallen.
In 2015 is de sluitende aanpak gestart waarbij laatstejaars leerlingen van PrO en VSO ondersteund worden door twee arbeidsdeskundigen van de gemeente Tilburg in de toeleiding naar arbeid of een toepasselijk leerwerkarrangement via een individueel ontwikkelplan van de leerling. Het ligt in de lijn der verwachting dat hierdoor de toeleiding naar arbeid verbetert. De PrO- en VSO-scholen in de regio benadrukken echter dat het vooral ook zou moeten gaan om het behouden en bestendigen van werk en niet alleen om het vinden van werk. Zij constateren dat kwetsbare jongeren veelal binnen afzienbare tijd hun baan verliezen, waarna de jongeren buiten beeld raken. Deze opdracht is voor de Werkhart organisatie - die de baanafspraken onder de hoede heeft - van groot belang.

Pilot VSV Entree
In 2016 is gestart met een pilot om ook voor een groep van 40 studenten die dit jaar uit de Entree stromen een sluitende aanpak toe te passen. Hierbij worden accountmanagers werk tijdens de schoolperiode betrokken bij de loopbaanontwikkeling en uitstroom van leerlingen richting arbeid.

5 Risicojongeren in het reguliere VO en mbo

Risicojongeren in het reguliere VO en mbo zijn jongeren die om diverse redenen (tijdelijk) niet in staat zijn om een SK te halen. De term risicojongeren wordt hier gebruikt om het onderscheid duidelijk te maken met de groep kwetsbare jongeren. Het spreekt voor zich dat de risicojongeren door hun problemen ook kwetsbaar zijn. In dit hoofdstuk komen de volgende thema's aan de orde:

- ondersteuning in en buiten het onderwijs: gedrags-/persoonlijke problematiek;
- ondersteuning in het onderwijs: studiekeuze-/loopbaanproblematiek;
- overgang VO-mbo;
- borging van de VSV-aanpak 2012-2016.

5.1 Risicoanalyse

Ondersteuning in en buiten het onderwijs: gedrags-/persoonlijke problematiek

De *grootste categorie van uitvalredenen* in het mbo omvat persoonsgebonden factoren (ca. 35%, zie bijlage 3 voor meer informatie). KBA maakt in onderzoek naar voortijdig schoolverlaten onderscheid tussen gedragsproblemen (zoals problemen in gedrag, sociaal-emotionele problemen, geïndiceerde stoornissen) en andersoortige persoonlijke problemen (zoals problemen in de thuissituatie, gezondheidsproblemen, fysieke beperkingen, verslavingsproblemen en financiele problemen). Vaak is sprake van een combinatie van uitvalredenen die leiden tot VSV. Bij multi- of meervoudige gedrags- of persoonlijke problematiek wordt gesproken van overbelasten.

De ondersteuning in het onderwijs voor jongeren met gedrags- en/of persoonlijke problemen bestaat uit *plusvoorzieningen* (voor overbelasten) en *diverse andere vormen van ondersteuning zoals mentoring en schoolmaatschappelijk werk* (SMW). In het mbo kiezen instellingen soms voor een smalle benadering, waarbij alleen jongeren met een beperking tot de doelgroep van Passend Onderwijs worden gerekend. Veel mbo-instellingen rekenen echter alle ondersteuningsbehoeften tot het domein van Passend Onderwijs en dus ook de ondersteuning van overbelasten.

In de ondersteuning van jongeren met gedrags- en/of persoonlijke problemen buiten het onderwijs zijn relevante veranderingen gaande. Met de invoering van de Jeugdwet per 1 januari 2015 valt de jeugdhulp onder de verantwoordelijkheid van gemeenten. In veel gemeenten heeft dit geleid tot het ontstaan van zogenaamde wijkteams. De wijkteams zetten doorgaans in op integraal verantwoordelijk, multidisciplinaire teams in plaats van als 'doorgeefluik' te fungeren naar specialistische zorg. De wijkteams komen frequent in aanraking met scholen, Leerplicht/RMC en specialistische zorg. Veel RMC-regio's en scholen/instellingen worstelen momenteel met het verbinden van de – per gemeente verschillende aanpak van – jeugdhulp en de ondersteuning binnen het eigen onderwijs. Bij sommige scholen/instellingen heeft dat geleid tot een (gedeeltelijke) samensmelting van schoolinterne ondersteuning en wijkteams: een wijkteam wordt de school ingehaald. Het is de vraag hoe de *afstemming tussen schoolinterne en -externe ondersteuning* in de RMC-regio Midden-Brabant wordt vormgegeven, en wat de consequenties zijn voor de kwaliteit van de ondersteuning. In de volgende paragraaf komen deze punten aan de orde.

Ondersteuning in het onderwijs: studiekeuze-/loopbaanproblematiek
De tweede *belangrijke groep van uitvalredenen* heeft betrekking op studiekeuze- en loopbaanproblematiek. Het gaat om ongeveer een vijfde van de VSV-ers (zie bijlage 3). Dit is een lage schatting, want ook achter een deel van de arbeidsmarktgerelateerde problematiek blijken studiekeuzeproblemen ten grondslag liggen.
Bovendien zijn studiekeuzeproblemen niet alleen relevant voor uitval en VSV. Het leidt ook tot inefficiënte en dus kostbare leerloopbanen. Uit de analyse van de leerlingstromen blijkt dat jaarlijks *tien procent van alle mbo-deelnemers switcht van opleiding en/of instelling*. Het gaat absoluut om ongeveer 900 deelnemers in Midden-Brabant (zie bijlage 2). Hoewel niet zonder meer gezegd kan worden dat (alle) switch negatief is, geeft het wel een indicatie voor onderliggende studiekeuzeproblemen.
Een ander gegeven dat onderbouwing geeft voor (mogelijke) studiekeuzeproblematiek is de *niet-sector gebonden doorstroom van vmbo naar mbo*. Daarmee wordt bijvoorbeeld bedoeld dat een deelnemer die een opleiding volgt in de sector techniek op het vmbo uitstroomt naar een andere sector dan techniek op het mbo. De niet-sector gebonden doorstroom bedraagt circa veertig procent (ca. 500) van de 1.250 jaarlijkse doorstromers vmbo-mbo (vmbo-tl/mavo niet meegerekend). Vanuit vmbo-groen wordt het meest gewisseld van sector (67%), gevolgd door vmbo-economie (44%), vmbo-zorg (32%) en vmbo-techniek (24%). Daarnaast zien we nog een afstroom van havisten naar het vmbo (ca. 60 per jaar).

Overgang VO-mbo
Lange tijd gold de overstap van VO naar mbo als het grootste risicomoment in de route naar een startkwalificatie. In de VSV-aanpak van 2012-2015 en ook daarvoor zijn diverse maatregelen genomen om de overstap te verbeteren, zoals invoering van de kwalificatieplicht tot 18 jaar, versterking van de LOB in het VO, warme overdracht, zomeracties sluitende aanpak, verbeterde intake mbo et cetera. Als gevolg daarvan is de doorstroom van het VO naar het mbo verbeterd. Het Ministerie concludeert echter dat – ondanks de behaalde successen – de overstap van VO naar mbo *"een risicovolle periode is die vraagt om extra aandacht"*.[10] De invoering van nieuwe profielen en keuzedelen in het vmbo moet de aansluiting met het mbo in de komende jaren verder verbeteren.
In potentie wordt met de invoering van de nieuwe profielen in het vmbo en de start van Passend Onderwijs een nieuwe, solide basis gelegd voor doorstroom naar het mbo en individuele ondersteuning waar nodig. Aan de andere kant is duidelijk dat de gelijktijdige invoering van zo veel nieuwe wettelijke kaders (denk ook aan de decentralisaties in het sociaal domein) partijen voor een zware opgave stellen. Juist als samenwerking gevraagd wordt, staan partijen voor grote eigen opgaven. Voor de eerstvolgende jaren is daarom extra aandacht nodig op het punt van overgang en aansluiting.

Het is niet alleen de uitval tijdens de overgang van VO naar mbo dat een risico is. Een deel maakt wel de overstap, maar doet dat ongediplomeerd. Van alle jaarlijkse uitstromers uit het vmbo heeft circa vijf procent geen diploma behaald. Bij de havo en vwo is dat meer dan tien procent. De ongediplomeerde uitstroom uit het vwo stroomt bijna altijd af naar de havo. Van de ongediplomeerde uitstroom vanuit vmbo en havo gaat meer dan de helft door naar het mbo. Bij elkaar gaat het in de RMC-regio Midden-Brabant om een groep van 175 jongeren die ongediplomeerd het mbo2-4 instroomt. De jaarlijkse *ongediplomeerde instroom in het mbo* leidt cumulatief tot een groep van ruim 500 deelnemers die op dit moment zonder VO-diploma onderwijs volgen op het mbo-niveau 2-4 (dat is ruim 5% van de 9.311 deelnemers mbo 2-4). Deze groep

10 Kamerbrief Ministerie van OCW, *"Startkwalificatie met perspectief, voor iedereen een passende plek"*, 5 maart 2014.

valt verhoudingsgewijs vaker voortijdig uit het onderwijs, zo blijkt uit onderzoek.[11] Door het afschaffen van de drempelloze instroom in het mbo zal deze groep in de toekomst kleiner worden. Ongediplomeerde uitstroom uit het vmbo gaat in principe naar de entreeopleiding.
De aanpak van VSV in het mbo richt zich primair op de doorstroom van jongeren uit het VO (en in mindere mate PrO en VSO). Nieuwe instromers in een mbo-instelling komen echter niet allemaal uit het toeleidende onderwijs. Onderzoek van KBA in de regio Utrecht toont aan dat circa dertig procent van elders komt (zijinstromers), namelijk twintig procent komt vanuit andere mbo-instellingen en tien procent volgde het jaar ervoor helemaal geen onderwijs (VSV/werk).[12] Het onderzoek laat zien dat de *uitval onder zijinstromers verhoudingsgewijs hoger* is dan onder de reguliere instromers vanuit het VO (incl. PrO/VSO) en dat zij een extra risicogroep.

Borging van de VSV-aanpak 2012-2016
Het aantal nieuwe VSV-ers vanuit het VO bedraagt in Midden-Brabant minder dan 100. Het gros van de nieuwe VSV-ers komt uit het mbo (86% in 2014/15). De belangrijkste vindplaatsen zijn dan ook de grootste mbo-instellingen in de regio: het ROC Tilburg (42%), De Rooi Pannen (17%), Koning Willem I (8%) en ROC West-Brabant (7%). Hoewel de daling van het aantal nieuwe VSV-ers in de afgelopen jaren verhoudingsgewijs groter was in het VO dan in het mbo, geldt dat voor alle onderwijstypen, scholen/instellingen en gemeenten een substantiële daling is gerealiseerd sinds 2005. Het aantal nieuwe VSV-ers in Midden-Brabant is gedaald van 1.494 in schooljaar 2005/06 naar 607 in 2014/15 (voorlopige cijfers Ministerie OCW). Een daling van circa zestig procent. Voor Nederland als geheel is het aantal jaarlijkse nieuwe VSV-ers gedaald van ruim 70.000 in 2002 naar minder dan 25.000 in 2015. Deze daling is voor een belangrijk deel toe te wijzen aan de inzet die in de afgelopen jaren is gepleegd op het voorkomen van VSV op de individuele VO-scholen en mbo-instellingen. Het algemene risico bestaat dat als de gepleegde inzet van de afgelopen jaren onvoldoende geborgd is met reguliere middelen in de reguliere werkwijze, de daling van VSV in het gedrang komt.

5.2 Mate waarin risico's zijn afgedekt met de huidige VSV-aanpak

Ondersteuning in en buiten het onderwijs: gedrags-/persoonlijke problematiek
Zowel in het VO als in het mbo is een omvangrijke ondersteuningsstructuur aanwezig voor jongeren die met gedrags- en persoonlijke problemen kampen. Met docenten en mentoren, met SLB-ers, zorgcoördinatoren en interne zorgteams, met ZAT's, met extra ondersteuning in de vorm van onder andere schoolmaatschappelijk werk (gedetacheerd vanuit IMW op de instellingen). Voor overbelaste leerlingen/deelnemers zijn daarbovenop plusvoorzieningen in het leven geroepen, bekostigd met de VSV-middelen van de convenantsperiode 2012-2016. Voor het VO is er Track013 (is maatregel 1, in het vervolg ook wel aangeduid als M1, zie bijlage 4 voor een overzicht van alle maatregelen), een bovenschoolse voorziening waar jongeren – die echt niet meer in het reguliere onderwijs zijn te handhaven – tijdelijk worden opgevangen om vervolgens weer terug het (reguliere) onderwijs in te stromen. In het mbo zijn er drie maatregelen: jongeren met problemen op het gebied van gedrag, motivatie en werkhouding krijgen extra begeleiding vanuit het expertiseprogramma MBOXP (M2), tienermoeders worden in een aparte groepssetting extra ondersteund en begeleid om een entreediploma te behalen (M3), en voor jongeren

11 Keppels, E. e.a. (2013), *"Regiomonitor Utrecht Voortijdig schoolverlaten. Instroom in het mbo: onderzoek naar de overgang vo-mbo en naar zij-instroom in het mbo".* KBA Nijmegen.
12 Keppels, E. & T. Eimers (2013), *"Instroom in het MBO. Onderzoek bij ROC Midden Nederland naar de relatie tussen instroomprofiel en studiesucces"* (mei 2013) en *"Instroom in het MBO. Onderzoek bij MBO Utrecht naar de relatie tussen instroomprofiel en studiesucces"* (oktober 2013). KBA Nijmegen.

die het in de reguliere entreeopleiding niet redden is er extra ondersteuning en begeleiding in een aangepaste vorm van de entreeopleiding (M4).

Vanuit zowel de kant van het onderwijs als gemeente/RMC en zorgverlening (IMW) wordt opgemerkt dat de groep jongeren met problemen in de thuis-/gezinssituatie (veelal ook met gedragsproblemen), en jongeren met problemen in de medische sfeer (waaronder ook jongeren met een beperking) groeit. Alom wordt (ook vanuit PrO en VSO) gewezen op de meerwaarde van specialistische hulpverlening als SMW en GGZ in het onderwijs en korte lijnen met wijkteams. De beste manier om VSV te voorkomen is om de juiste hulpverlening dichtbij en het liefst in het onderwijs te voegen. Daar is op ingezet door IMW als externe specialistische organisatie voor maatschappelijk werk in het onderwijs (PO-VO-mbo) van Tilburg en omstreken te plaatsen. IMW is tevens onderdeel van de wijkteams (Toegang) in Tilburg en omliggende gemeenten. Op papier wellicht een goede constructie, maar in de praktijk zijn er knelpunten. De belangrijkste daarvan op dit moment is de te hoge caseload bij schoolmaatschappelijk werk van IMW, met als gevolg dat er wachtlijsten ontstaan en niet alle jongeren tijdig geholpen kunnen worden. Dat geldt zowel voor de ondersteuning op school als bij de ondersteuning van jongeren die via RMC naar het toeleidersteam VSV van IMW worden gestuurd. VO-scholen geven aan dat zij zelf zo goed als mogelijk de problematiek proberen op te lossen. De knelpunten in Waalwijk en omstreken zijn vergelijkbaar met die in Tilburg in omstreken. De problemen kunnen in gemeente Waalwijk niet (tijdig) opgepakt worden omdat de gemeente daar de financiering van SMW in het VO heeft stopgezet.

Ondersteuning in het onderwijs: studiekeuze-/loopbaanproblematiek
De geschetste risico's van switchen in het mbo en niet-sector gebonden doorstroom worden niet als een groot probleem ervaren. De gedachte is dat er altijd jongeren zullen zijn die gedurende de schoolloopbaan nieuwe inzichten en ideeën krijgen, en van opleiding willen veranderen. Niet-sector gebonden doorstroom vmbo-mbo wordt juist positief uitgelegd: de jongere heeft geleerd wat hij niet wil, een belangrijke leerervaring. Bovendien, zo wordt aangegeven, zijn de opleidingen dermate breed opgezet dat het switchen van sector geen probleem hoeft te zijn. Met de nieuwe vmbo-profielen zal dit in nog sterkere mate gelden.
Als jongeren willen switchen is het van belang om de juiste ondersteuning te bieden. Het LOB-beleid in het VO en mbo in Midden-Brabant wordt als evenwichtig ervaren. De basis is op orde. De vanuit de VSV-middelen gefinancierde Route35 (M5) is een regionaal trajectbureau dat op het mbo ingeschreven jongeren ondersteunt die dreigen uit te vallen vanwege onder andere studiekeuzeproblemen. Specifieke aandacht is er voor de overstappers VO-mbo. Indien nodig worden deelnemers tijdelijk opgevangen in een kort of lang heroriëntatietraject totdat zij een nieuwe opleiding kunnen starten (M6). Met een zinvolle invulling in deze trajecten worden deelnemers voorbereid op een nieuwe opleiding. Zowel het VO als mbo is zeer te spreken over deze voorzieningen en de uitvoering daarvan. Met Route35 worden eventueel achterliggende problematiek omtrent (potentiële) switchers ondervangen. Bovendien blijken de heroriëntatietrajecten een goed alternatief voor de bij mbo-instellingen moeilijk te organiseren flexibele instroom.

Overgang VO-mbo

Met de entreeopleiding en de versterkte entree is volgens betrokkenen voldoende aandacht en expertise voor de groep ongediplomeerde vmbo-leerlingen. Ook de instroom van ongediplomeerde havisten naar het mbo wordt naar tevredenheid bediend door de werkgroep havisten (M8). Uit de gesprekken blijkt dat mbo-instellingen moeite hebben om te gaan met de toestroom van een deel van de gediplomeerde leerlingen vmbo-bl. Namelijk dat deel dat vanwege het behaalde vmbo-diploma naar mbo-2 wordt geleid, maar niet het cognitieve niveau heeft om een SK te halen. De toenemende avo-isering in het mbo met meer algemene vakken en strengere taal- en rekeneisen zorgen er veelal voor dat de uitdaging voor deze groep om een SK te halen te groot wordt. Mbo-instellingen geven aan dat er voor deze groep geen eenvoudige oplossing is, vanwege de regelgeving in het onderwijs. Er zou best wel een passend programma ontwikkeld kunnen worden, maar regelgeving omtrent cascadebekostiging, taal- en rekeneisen, en eisen over de duur van opleidingen belemmeren potentiële maatwerkopleidingen, aldus de mbo-instellingen.

De overdracht van vmbo-leerlingen naar het mbo verloopt redelijk tot goed, maar verdient nog wel een inhoudelijke verbeterslag. Het VO stelt voor dat zij een reflectieverslag maken van elke leerling en dit digitaal overdragen naar het mbo, alwaar het verslag een belangrijke rol moet spelen bij de intake en begeleiding op het mbo.

Borging van de VSV-aanpak 2012-2016

De gestage daling van het aantal nieuwe VSV-ers is mede te danken geweest aan de extra maatregelen die zijn getroffen vanuit VSV-convenantsmiddelen 2012-2016 (zie bijlage 4 voor het maatregelenpakket). Het is van belang om ervoor te zorgen dat (het goede uit) de maatregelen behouden blijft, ongeacht waar de financiering vandaan komt. Behoud van de maatregelen kan enerzijds door ze te borgen in het reguliere proces en met reguliere onderwijsmiddelen, en anderzijds door de maatregelen te verlengen in het nieuwe pakket voor de VSV-aanpak 2016-2020. Ook is het mogelijk een maatregel uit te faseren, door bijvoorbeeld extra financiering vanuit de VSV-middelen te regelen voor 1 of 2 jaar met als doel om in die periode te zorgen voor borging met reguliere eigen middelen. In 2012 is voor een deel van de maatregelen gekozen voor deze laatste constructie.

In de voorliggende regioanalyse ligt de nadruk op de inhoud van de maatregelen, en niet op de financiering ervan. Uiteindelijk is het de beslissing van de contactgemeente en VSV-contactschool en andere betrokkenen om tot een nieuw maatregelenpakket te komen. Met het oog op de toekomst is in het kader van het onderzoek, samen met diverse sleutelpersonen het maatregelenpakket 2012-2016 geanalyseerd. Aan het nieuwe pakket wordt de voorwaarde gesteld dat er minimaal één plusvoorziening voor overbelaste jongeren overeind moet blijven. En hoewel het toegestaan is om een maatregel voor een individuele school/instelling op te tuigen, is het de bedoeling om nieuwe maatregelen vooral schooloverstijgend en regionaal in te steken. Hoewel de meningen op onderdelen verschillen, kunnen de volgende conclusies getrokken worden.

- De maatregelen M1-M2-M3-M4 zijn schooloverstijgende plusvoorzieningen, die noodzakelijk worden geacht bovenop de basisondersteuning in VO-scholen en mbo-instellingen.
- Het regionaal trajectbureau Route35 (M5) en de heroriëntatietrajecten (M6) voor jongeren die dreigen uit te vallen, worden door zowel het VO als het mbo in hoge mate gewaardeerd, zo blijkt uit de gesprekken met de sleutelpersonen. De aanwezige expertise in Route35 is specialistisch van aard, niet aanwezig in individuele scholen/instellingen, en wordt voor de hele regio vanuit een centraal punt ingezet. Route35 past daarmee binnen de gestelde ka-

ders van het nieuwe regionaal programma VSV. De heroriëntatietrajecten zouden in het reguliere onderwijsproces geborgd kunnen worden.

- Het MBO actieplan voor ROC Tilburg (M7) is bij aanvang bedoeld als een tijdelijke maatregel, ingezet om extra in te zetten op de VSV-aanpak gezien de verhoudingsgewijs grote aantallen nieuwe VSV-ers. De maatregel is uitgevoerd en geborgd in de bestaande onderwijsverbeterplannen. Ook de submaatregel ouderbetrokkenheid (M7a) is als tijdelijke maatregel bedoeld. Er zijn extra trainingen gegeven aan docenten om de interactie met ouders en deelnemers te versterken. De maatregel is afgerond en de nieuwe aanpak is geborgd in het reguliere onderwijsproces. Beide maatregelen worden niet voortgezet in het regionaal programma VSV na 2016.
- In de werkgroep havisten wordt de doorstroom van ongediplomeerde havisten naar het mbo gestroomlijnd. Er is slechts een klein subsidiebedrag mee gemoeid, en de doelgroep is relatief klein. De betrokkenen zijn tevreden over het programma. In 2012 is aangegeven dat de werkgroep havisten vanaf 2016 ondergebracht kan worden in Route35. In de tussenstand programma van maatregelen van december 2015 wordt opgemerkt dat gezorgd wordt voor borging van de activiteiten havisten door aansluiting te zoeken bij de diensten van Route35 en door aansluiting te zoeken bij de opleidingsteams.
- In het oorspronkelijke pakket (zie bijlage 4) was een maatregel “Versterking samenwerking Zorg” opgenomen. In 2012 is besloten om al vroeg in te spelen op de transities in het sociale domein, door gedurende de periode 2012-2015 een plan op te stellen voor de versterking en innovatie van de samenwerking tussen onderwijs en zorg. Met name voor de doelgroep kwetsbare jongeren. In de tussenstand programma van maatregelen van juni 2015 staat vermeld dat op 1 juni 2015 een bijeenkomst is gehouden, waarop de banden tussen onderwijs, gemeente en hulpverlenende instanties geïntensiveerd zijn. Concrete resultaten moesten ten tijde van de tussenstand nog uitgewerkt worden. In het verlengingsjaar van het VSV-programma 2015/16 is een nieuwe maatregel “aanpak kwetsbare jongeren” (M9) opgenomen, waarschijnlijk een voortgang op de oude maatregel “Versterking samenwerking Zorg”. M9 is net gestart, en een medewerker van gemeente Tilburg is aangesteld als projectleider. M9 is ingezet als pilot, om te ondervinden hoe kwetsbare jongeren (op entree) het beste schoolbaar gemaakt kunnen worden, en hoe zij het beste voorbereid kunnen worden op de arbeidsmarkt.

6 Op weg naar een nieuw regionaal programma VSV en kwetsbare jongeren 2016-2020

Scholen, instellingen, RMC en andere betrokkenen zetten al jarenlang in op het verfijnen van VSV-beleid. De middelen vanuit de VSV-convenanten van de afgelopen jaren hebben een belangrijke aanjagende werking gehad. In de laatste tien jaar heeft de gezamenlijke inzet geresulteerd in een grote (ca. 60%) afname van het jaarlijkse aantal nieuwe VSV-ers. Het ministerie van OCW wil door, en wil VSV nog verder terugdringen. Langzamerhand komen we terecht bij de harde kern van jongeren waarbij een extra grote uitdaging ligt om passende ondersteuning te vinden en VSV te voorkomen. De harde kern bestaat uit jongeren die om diverse redenen bijzonder kwetsbaar zijn, of jongeren waarbij het schoolse systeem niet passend is. De focus van het VSV-beleid van het ministerie verschuift mee met deze ontwikkeling. De focus schuift op van reguliere doelgroepen (daarvoor moet de basis op orde zijn) in de richting van kwetsbare doelgroepen, en van oplossingen in en door het onderwijs naar oplossingen door onderwijs, gemeente/RMC, arbeid en zorg gezamenlijk.
De regioanalyse laat zien welke risico's op (school- dan wel maatschappelijke) uitval op dit moment onvoldoende zijn afgedekt in de RMC-regio Midden-Brabant. Paragraaf 6.1 somt de belangrijkste aandachtspunten op en geeft gerichte aanbevelingen. De aanbevelingen hebben niet altijd een directe relatie tot het nog samen te stellen nieuwe maatregelenpakket voor het regionaal programma VSV en kwetsbare jongeren voor de periode 2016-2020. In paragraaf 6.2 worden een aantal overwegingen gegeven die specifiek bestemd zijn voor het nieuwe regionaal programma VSV.

6.1 Aandachtspunten en aanbevelingen

Aandachtspunten
De navolgende bondige opsomming van aandachtspunten is weergegeven in de volgorde zoals ze in de voorgaande hoofdstukken aan de orde zijn gekomen. De volgorde zegt met andere woorden niets over de prioriteit van de aandachtspunten.

1. Er is geen beleid/formatie bij RMC Midden-Brabant omtrent oude VSV-ers. Ze zijn niet in beeld, tenzij ze zichzelf aanmelden voor werk of uitkering, of bij RMC / Jongerenloket.

2. Er zijn diverse knelpunten geconstateerd in de begeleiding van VSV-ers:
   a. De druk op terugleiding naar onderwijs is groot (zeker voor jongeren met een bijstandsuitkering), terwijl er een tekort is aan passende leerwerktrajecten en een gebrekkig perspectief op arbeid na eventuele afronding van een opleiding.
   b. VSV-ers krijgen géén trajectbegeleiding bij het RMC van de contactgemeente Tilburg. In Waalwijk en Loon op Zand is er wel trajectbegeleiding, en is sprake van een wachtlijst.
   c. Het toeleidersteam VSV (IMW) benadert VSV-ers die niet reageren op brieven van het RMC. Het toeleidersteam heeft wachtlijsten omdat zij jongeren niet kan doorzetten

naar zorg/werk/dagbesteding. Jongeren met zorgproblemen kunnen daardoor niet allemaal tijdig worden ondersteund.

d. Voor de toeleiding naar arbeid bestaan diverse mogelijkheden, voorzieningen en arrangementen. Elk met eigen regels en voorwaarden. Er zijn wisselende signalen over of er voldoende plek is om alle jongeren zonder SK en alle kwetsbare jongeren te kunnen plaatsen. In ieder geval wordt met arbeidsdeskundigen en accountmanagers werk extra ingezet op de arbeidstoeleiding van jongeren vanuit PrO/VSO. Voor andere jongeren wordt in het kader van het actieplan Jeugdwerkloosheid gewerkt aan de uitbreiding van tussenstations. Ook over de begeleiding naar en op het werk bestaan wisselende signalen. Vanuit het PrO en VSO wordt opgemerkt dat het onvoldoende lukt om een *bestendige* werkplek binnen bedrijven te realiseren. Veel kwetsbare jongeren en jongeren met een beperking hebben specifieke begeleiding en ondersteuning nodig. Daarvoor is niet altijd de benodigde kennis en expertise aanwezig in bedrijven. De gemeente geeft aan dat de begeleiding via de plaatsing door accountmanagers werk van de gemeente wordt gefaciliteerd. Voor jongeren die via een Baanafspraak worden geplaatst organiseert Werkhart de ontzorging van werkgevers.

3. Er zijn signalen dat het aantal jongeren met problemen in de thuis-/gezinssituatie (dat zich veelal uit in gedragsproblemen), en jongeren met problemen in de medische sfeer (o.a. jongeren met beperkingen en stoornissen) toeneemt. Dit zet het reeds aanwezige capaciteitsprobleem van het maatschappelijk werk (IMW) in het onderwijs verder onder druk.

4. De ondersteuning voor kwetsbare jongeren vanuit wijkteams is vanuit het perspectief van scholen in het PrO, VSO en VO te vrijblijvend, en de zorg te licht gezien de complexe problematiek. De organisatie en afstemming is tevens omslachtig, doordat leerlingen uit verschillende wijken of zelfs gemeenten/regio's afkomstig zijn.

5. Mbo-instellingen hebben door omstandigheden moeite om passende onderwijstrajecten aan te bieden aan een deel van de gediplomeerde vmbo-bl leerlingen. Omdat deze leerlingen een vmbo-diploma hebben behaald, moeten ze naar mbo-2. Maar voor een deel van de leerlingen wordt bij instroom ingeschat dat geen SK zal worden gehaald in het huidige schoolse systeem met veel avo-vakken en taal- en rekeneisen. De kaders van de WEB bieden, volgens de mbo-instellingen onvoldoende ruimte om binnen het systeem een passend onderwijstraject aan te bieden waarin deze leerlingen wel een SK kunnen halen.

6. De overdracht van VO-leerlingen naar het mbo is redelijk op orde, maar kan nog 'warmer' door bij de intake (nog meer) te letten op de specifieke kenmerken en het verleden van een jongere. Het VO zou ten behoeve hiervan een reflectieverslag voor elke leerling kunnen maken.

7. De instroommogelijkheden gedurende het schooljaar zijn in het mbo beperkt. Van flexibele instroom is meestal geen sprake. Er zijn doorgaans één of twee vaste instroommomenten per schooljaar. Route35 en de heroriëntatietrajecten bieden momenteel alleen een antwoord op tussentijdse instroom voor jongeren binnen het onderwijs (en niet voor jongeren van buiten het onderwijs).

Aanbevelingen ten aanzien van de VSV-aanpak

8. *Formatie en capaciteit RMC*
   Het RMC heeft geen beleid voor het oppakken van oude VSV-ers. De overheid legt de nadruk op de doelgroep oude VSV-ers, omdat zij constateert dat – net als in Midden-Brabant – de doelgroep niet adequaat wordt opgepakt. Het is echter in principe niet de bedoeling om middelen van het regionaal programma VSV te benutten voor wettelijke RMC-taken zoals het oppakken van oude VSV-ers. Daarvoor is het reguliere RMC-budget bestemd. Het verdient daarom aanbeveling de formatie van RMC nader te onderzoeken, in relatie tot het takenpakket. In dat onderzoek moet ook gekeken worden naar de inzet van de huidige extra formatie voor RMC vanuit IMW (toeleidersteam VSV). Belangrijk is ook het in kaart brengen van de (deels nieuwe) taken, rollen en verantwoordelijkheden van het RMC, mede gezien het realiseren van een integrale verbonden aanpak (zie aanbeveling 2). Ten aanzien van de toekomstige rol van het RMC lijkt het opportuun om de rol in gezamenlijkheid met Jongerenloket en Werk & Inkomen op te pakken. Op dit moment lijkt het RMC Midden-Brabant onvoldoende geëquipeerd om de kar te trekken en regie te voeren, daarom lijkt het verstandig om krachten te bundelen.

   Ten aanzien van het geconstateerde capaciteitsprobleem bij IMW en het daardoor niet tijdig kunnen ondersteunen van alle jongeren met gedrags- en persoonlijke problemen is extra formatie logischerwijs een oplossing. Vanwege beperkte middelen en gemeentelijke bezuinigingen is het verstandig om ook naar alternatieven uit te kijken. Vanuit het veld zelf wordt opgemerkt dat meer winst te behalen valt door de ondersteuning voor risicojongeren breder te trekken. Door een stevig netwerk te bouwen waarin hulpverleners van IMW samen met hulpverleners van overige instanties als R-Newt, Traverse, Kompaan & De Bocht, MEE meer samenwerken. Op een dergelijke wijze kan van elkaars kennis/expertise en capaciteit geprofiteerd. Deze aanbeveling is ook gedaan door het toeleidersteam VSV van IMW (zie *'Tussentijdse rapportage Toeleidersteam Voortijdig Schoolverlaters',* nov. 2015).

9. *Integrale verbonden aanpak kwetsbare jongeren en VSV-ers*
   Het creëren van een sluitend vangnet en succesvolle toeleiding naar arbeid, onderwijs of zorg voor kwetsbare jongeren en VSV-ers vraagt om een integrale, verbonden aanpak. Een aanpak waarin de gemeente(n) leiding neemt en regie voert, en waarin de doorlopende loopbaan van de jongere centraal staat. Gemeente Tilburg heeft een sluitende aanpak ontwikkeld. Op leerling niveau is integrale begeleiding georganiseerd van school naar werk. Werkhart organiseert de werkgevers en instroom en plaatsing in baanafspraken in de regio. Het systeem lijkt daarmee een solide basis te hebben, waarop verder gebouwd kan worden. Van belang voor de komende jaren is de gemeenschappelijke benadering van werkgevers vanuit accountmanagers van onderwijs en gemeente/UWV en/of re-integratiebedrijven, om te voorkomen dat werkgevers voor vergelijkbare vragen en verzoeken meerdere malen worden benaderd (en om die reden afhaken).

10. *Alternatieve leerwerktrajecten: regelvrije zone*
    Uit de inventarisatie van relevante partijen, voorzieningen en financieringsmiddelen rondom de begeleiding van VSV-ers en kwetsbare jongeren (bijlage 5) blijkt een divers palet aan projecten/voorzieningen en financieringsstromen voor diverse doelgroepen. In een integrale, verbonden aanpak zijn er korte lijnen tussen netwerkpartners, en kan snel een

passende voorziening gevonden worden voor de diverse doelgroepen (zie bijlage 6 voor een nadere analyse van de groep oude VSV-ers in Midden-Brabant). Zowel de jongeren als bedrijven moeten vaak aan diverse regels en voorwaarden voldoen, voordat zij kunnen participeren in projecten/voorzieningen. Regels blijken beperkend te werken: sommige jongeren worden uitgesloten en bedrijven haken af. Betrokkenen geven aan dat bepaalde voorzieningen vol zijn, en ook dat voor sommige jongeren geen passende voorziening is. Diverse betrokkenen pleiten daarom om de mogelijkheid te onderzoeken voor een zogenaamde 'regelvrije zone', waarin middelen worden ontschot, aandacht en inzet worden gebundeld en het individu centraal wordt gesteld.[13] Door enkele geïnterviewde sleutelpersonen is het idee geopperd om (samen met mbo-instellingen) een alternatief leerwerktraject te ontwikkelen rondom een thema als 'werk aan de natuur, schone regio', indien mogelijk leidend tot een SK. Dit zou niet alleen een passende oplossing moeten zijn voor jongeren buiten het onderwijs zonder SK, maar ook voor de specifieke groep jongeren waarbij het schoolse systeem geen passende plek biedt (zoals de in aandachtspunt 5 aangehaalde groep van gediplomeerde leerlingen vmbo-bl).

11. *'Zorgplicht' PrO/VSO in de toeleiding naar arbeid: ondersteuning van bedrijven en kwetsbare jongeren*

    In een integrale, verbonden aanpak rondom kwetsbare jongeren dichten het PrO en VSO zichzelf een belangrijke rol toe. Scholen van het PrO en VSO hebben de kennis en expertise in huis om bedrijven te helpen bij en te ontlasten in de begeleiding van kwetsbare jongeren. De veelal kwetsbare jongeren hebben soms een aangepaste aanpak nodig, waar een regulier bedrijf niet zonder meer op toegerust is. Het doel van deze 'zorgplicht' voor PrO- en VSO-scholen is ervoor te zorgen dat kwetsbare jongeren niet alleen een arbeidsplek vinden, maar ook weten te behouden. Een tweede doel is om meer werkplekken voor kwetsbare jongeren te genereren door bedrijven gericht te ondersteunen. De PrO- en VSO-scholen zouden dan ook nadrukkelijk betrokken moeten worden bij de in oprichting zijnde Regionale Werkgeversdienstverlening.

    Zoals eerder vermeld zorgen de accountmanagers werk van de gemeente voor begeleiding van jongeren vanuit PrO en VSO naar werk. De PrO-/VSO-scholen en accountmanagers werk dienen samen te werken en er samen voor te zorgen dat het individueel ontwikkelplan van leerlingen dat in het laatste schooljaar wordt vastgesteld met de arbeidsdeskundigen van de gemeente ook daadwerkelijk leidt tot succesvolle en duurzame instroom naar arbeid. Een adequate werkstage aan het eind van de schoolcarrière biedt kansen om een vervolg gericht op instroom naar werk te realiseren. Als leerlingen nog onvoldoende zijn toegerust kan er ook een leerwerkarrangement worden ingezet na het verlaten van het onderwijs.

    Aandachtspunt bij een dergelijke 'zorgplicht' voor PrO- en VSO-scholen is de financiering ervan. De PrO-scholen hebben een nazorg-taak en worden daarvoor ook bekostigd (door OCW). Dat ligt anders voor de VSO-scholen. Die moeten weliswaar tot twee jaar na uitstroom nagaan wat de situatie van de ex-leerling is, maar zij worden niet gefaciliteerd om ook activiteiten uit te voeren. De scholen zelf geven aan graag de zorgplicht op zich te nemen, en zijn daar ook qua expertise voldoende voor toegerust, maar zij zouden wel (extra) gecompenseerd moeten worden om hun professionals vrij te roosteren voor dergelijke (aanvullende) taken.

13 Er circuleert in de regio een conceptdocument rond, waarin het idee van een regelvrije zone nader is uitgewerkt (van CINOP, Joost Franssen).

12. *Zwaarder inzetten van jeugdhulp in het onderwijs*
    Een belangrijke sleutel in het voorkomen van VSV is het zorgen voor een adequaat netwerk van ondersteuning op het terrein van jeugd- en gezinshulp en GGZ voor de groeiende groep jongeren die met thuisproblematiek en medische problematiek kampt. In de meeste gemeenten in Midden-Brabant wordt ingezet op preventie van problemen door met wijkteams te werken. De huidige invulling van wijkteams in Tilburg (Toegang) en andere gemeenten werkt onvoldoende vanuit het perspectief van scholen (PrO/VSO/VO). De scholen zien liever een *zwaardere* inzet *in het onderwijs*: maak van de vindplaats van problematiek (school) de werkplaats, en verstevig deze inzet door op regionaal niveau de ondersteuning van jeugdhulppartners als Kompaan & De Bocht te regelen. In de entree is in recente jaren reeds succesvol geëxperimenteerd met het koppelen van zorg aan het onderwijs (zorgarrangementen).

6.2 Overwegingen voor het nieuwe VSV-maatregelenpakket 2016-2020

Hoewel het toegestaan is om een maatregel voor het nieuw samen te stellen pakket op te tuigen voor een individuele school/instelling, heeft het ministerie voor ogen dat nieuwe maatregelen vooral schooloverstijgend en regionaal ingestoken worden. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling om middelen uit het regionaal programma VSV te benutten voor basiselementen van een individuele school/instelling. De basis moet met andere woorden op orde zijn, zoals de verzuimaanpak en de LOB binnen een school/instelling. Aanvullend wordt de voorwaarde gesteld dat er minimaal één plusvoorziening voor overbelaste jongeren moet zijn.

De focus van de aanpak van VSV verschuift in toenemende mate naar terreinen waar het onderwijs niet alleen kan optreden. De aandacht voor kwetsbare jongeren, PrO/VSO en oude VSV-ers vragen om een gemeenschappelijke aanpak waarbij niet het onderwijs maar de gemeente de eerste verantwoordelijkheid heeft. Voor het opstellen van maatregelen voor het regionaal programma VSV en kwetsbare jongeren 2016-2020 en het verdelen van de middelen dienen RMC-contactgemeente Tilburg, contactschool ROC Tilburg en overige betrokkenen in de regio zelf overeenstemming te bereiken. Daarbij moeten andere financieringsstromen goed in ogenschouw genomen worden. Zowel in het onderwijs en als bij gemeenten zijn diverse middelen beschikbaar voor verschillende doelgroepen, zoals bijvoorbeeld de reguliere onderwijsmiddelen, middelen uit de Kwaliteitsafspraken mbo-instellingen, voor Passend Onderwijs, voor de aanpak jeugdwerkloosheid, ESF, het Participatiebudget enzovoort. Voor de huidige maatregelen geldt dat goed gekeken dient te worden naar de mate waarin ze met reguliere onderwijsmiddelen gefinancierd kunnen worden.

Op basis van de evaluatie van het huidige maatregelenpakket worden de volgende overwegingen meegegeven voor het samenstellen van het nieuwe maatregelenpakket in het kader van het regionaal programma VSV en kwetsbare jongeren (periode 2016-2020). Zie paragraaf 5.2 voor een bondige evaluatie van het huidige maatregelenpakket.

13. Doorzetten van de Plusvoorzieningen: maatregelen M1-M2-M3-M4.

14. Met betrekking tot de financiering van Track013 (M1) is tijdens het onderzoek naar voren gekomen dat VO-scholen achteraf bezien niet goed kunnen leven met het genomen besluit om Track013 te bekostigen vanuit het Samenwerkingsverband Portvolio en niet langer vanuit de middelen uit het regionaal programma VSV. Hoewel begrip is voor het feit dat – gezien de grotere VSV-problematiek – het grootste deel van het budget richting het mbo gaat, wordt het niet als eerlijk ervaren als de Plusvoorzieningen in het mbo wel worden bekostigd vanuit de VSV-middelen. Los van de vraag of de claim vanuit het VO terecht is, gaat het om een serieus te nemen signaal, mede gezien het feit dat door één van de VO-scholen een voorstel is uitgewerkt voor de financiering van Track013, inclusief een plan voor extra preventieve VSV-maatregelen in het VO die kunnen worden gedaan met de in dat geval voor het SWV vrijgekomen middelen.

15. Gezien het regionale karakter van en de tevredenheid over het regionaal trajectbureau Route35 (M5), en de niet in individuele scholen/instellingen aanwezige expertise in Route35 lijkt het verstandig om Route35 voort te zetten in het nieuwe maatregelenpakket. Voor de heroriëntatietrajecten (M6) voor jongeren die dreigen uit te vallen zou overwogen kunnen worden om deze in het reguliere onderwijsproces te borgen.

16. Het is te overwegen om in het programma 2016-2020 een maatregel op te nemen die zorgt voor een korte overgangsperiode voor bijvoorbeeld de werkgroep havisten (M8) en de heroriëntatietrajecten (M6), zodat men zich kan verzekeren dat de maatregelen ook daadwerkelijk geborgd worden in het reguliere onderwijsproces.
    De activiteiten van de werkgroep havisten dienen te worden geborgd door aansluiting te zoeken bij de diensten van Route35 en door aansluiting te zoeken bij de opleidingsteams.

17. Het MBO actieplan voor ROC Tilburg (M7) en de submaatregel ouderbetrokkenheid (M7a) zijn bij aanvang bedoeld als tijdelijke maatregelen, zijn uitgevoerd en geborgd in de bestaande onderwijs-verbeterplannen en het reguliere onderwijsproces. Beide maatregelen worden daarom niet voortgezet in het regionaal programma VSV na 2016.

18. Het is te overwegen om vrijgekomen middelen – wanneer bepaalde huidige maatregelen niet in het nieuwe programma worden doorgestart – in te zetten voor nieuwe focuspunten. In de aanbevelingen 8 tot en met 12 zijn potentiële nieuwe focuspunten benoemd. De voortzetting van de huidige, net opgestarte maatregel “aanpak kwetsbare jongeren” (M9) zou verwerkt/samengevoegd kunnen worden met eventuele nieuwe focuspunten/maatregelen.

Bijlage 1 – Leerlingstromen tussen 1 okt. 2014 en 1 okt. 2015

In onderstaande tabel zijn de leerlingaantallen op 1 oktober 2015 weergegeven. De twee kolommen ernaast geven weer hoeveel leerlingen jaarlijks (gediplomeerd of ongediplomeerd) uitstromen naar vervolgonderwijs of elders (eerst %, daarna absolute aantallen). Het daaropvolgende schema geeft weer waar de uitstromers naar toe gaan. Om een snel en duidelijk overzicht van de belangrijkste stromen te krijgen zijn kleine stromen buiten beschouwing gelaten. Tevens zijn percentages afgerond (% o.b.v. jaarlijkse uitstroom!).
VB: in het speciaal onderwijs (SO) zitten ruim 700 leerlingen, een kwart oftewel circa 170 leerlingen stroomt uit het SO. Van deze 170 stroomt 59 procent door naar het VSO.

	Aantal leerlingen op 1 okt. 2015	Jaarlijkse uitstroom (%)	Jaarlijkse uitstroom (abs., afgerond)
SO	706	24%	170
SBO	936	23%	215
PO	32.567	14%	4.500
VSO	805	25%	200
PrO	424	22%	95
vo onderbouw	9.832	41%	4.000
vmbo-bl 3-4 LWT	20	97%	20
vmbo-bl 3-4 (lwoo)	631	54%	340
vmbo-bl 3-4 (overig)	221	57%	125
vmbo-kl/gl/tl 3-4 (lwoo)	538	50%	270
vmbo-kl/gl/tl 3-4 (niet-lwoo)	3.669	47%	1.725
havo 3-5	3.639	36%	1.300
vwo 3-6	3.480	27%	925
vavo/ve	410	74%	300
mbo-1	319	75%	240
mbo-2	1.889	48%	900
mbo-3	1.785	48%	850
mbo-4	5.637	32%	1.800

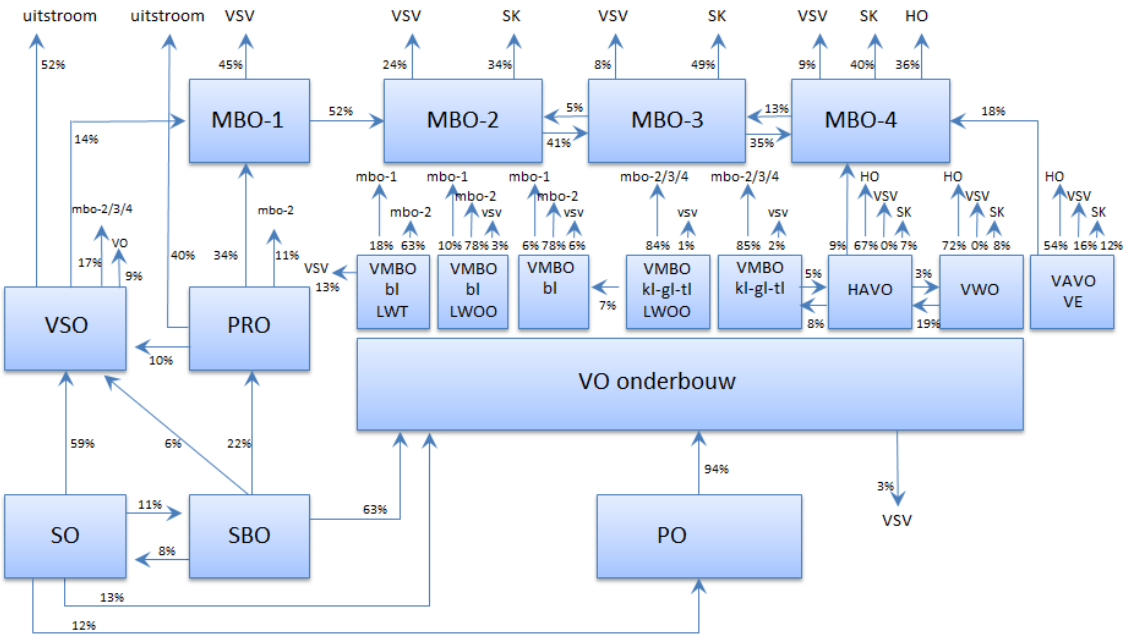

Bijlage 2 – Analyse leerlingstromen per onderwijstype

In deze bijlage zijn per onderwijstype leerlingstromen geanalyseerd. De stromen (uitstroom, doorstroom, afstroom, etc.) in deze bijlage zijn geconstrueerd door de situatie op 1 oktober 2014 te vergelijken met die op 1 oktober 2015. Het merendeel van de leerlingen zit een jaar later in hetzelfde type onderwijs. De genoemde percentages in dit hoofdstuk hebben betrekking op het deel van de leerlingen dat het betreffende onderwijstype is *uitgestroomd*. Kleine stromen zijn buiten beschouwing gelaten en percentages zijn afgerond.

PrO en VSO

PrO-uitstroom
PrO uitstroom bedraagt jaarlijks circa 95 jongeren

- 40% buiten onderwijs
- 35% naar mbo-1
- 10% naar mbo-2
- 10% naar VSO

VSO-uitstroom
VSO-1/2 uitstroom is gering (10-15 jongeren), waarvan de helft in het mbo verder gaat.

VSO-3 (verstandelijk gehandicapte en langdurig zieke kinderen) uitstroom bedraagt circa 75 jongeren

- 75% buiten onderwijs
- 15% naar mbo (alle niveaus, merendeel mbo-1)

VSO-4 (kinderen met stoornissen en gedragsproblemen) uitstroom bedraagt circa 110 jongeren

- 45% buiten onderwijs
- 35-40% naar mbo (alle niveaus)
- 10-15% naar vo of vavo

VSO totaal, uitstroom bedraagt circa 200 jongeren

- 50-55% buiten onderwijs
- 35% naar mbo (alle niveaus)
- 10% naar vo of vavo

VMBO

Vmbo-uitstroom
Vmbo-bl (LWT+lwoo), uitstroom bedraagt jaarlijks circa 360 jongeren

- 80% naar mbo-2
- 10% naar mbo-1
- 4% VSV

Vmbo-kl/gl/tl (lwoo), uitstroom bedraagt jaarlijks circa 270 jongeren

- 85% mbo (niveaus 2-4, enkeling mbo-1)
- 5-10% afstroom naar vmbo-bl (lwoo)

Vmbo-bl/kl/gl/tl (niet-lwoo), uitstroom bedraagt jaarlijks circa 1.850 jongeren

- 85-90% mbo (niveaus 2-4, vooral 4, en klein groepje mbo-1)
- 5-10% havo/vwo
- 2% VSV

Niet-sector gebonden doorstroom vmbo-mbo

Exclusief de vmbo-tl en mavo en exclusief de jongeren in gecombineerde leerwegen/sectoren stromen circa 1.250 jongeren door van het vmbo-bl/kl/gl naar het mbo.

- 60% vervolgt zijn/haar weg in dezelfde sector
- 40% gaat door in een andere sector (indicatie studiekeuzeproblematiek)
    - 67% vanuit vmbo-groen
    - 44% vanuit vmbo-economie
    - 32% vanuit vmbo-zorg
    - 24% vanuit vmbo-techniek

Ongediplomeerde uitstroom vmbo

In de bovenbouw van de vmbo zitten ongeveer 5.000 jongeren (woonachtig in RMC-regio Midden-Brabant). De bovenbouw duurt twee jaar, oftewel circa de helft van deze groep stroomt uit, circa 2.500. Uitgezonderd degenen die verder gaan in het vavo stroomt jaarlijks 4,8% van deze 2.500 ongediplomeerd uit het vmbo. Het gaat daarmee jaarlijks om circa 120 jongeren, verhoudingsgewijs meer uit lwoo, maar absoluut meer uit niet-lwoo. Deze 120 jongeren stromen uit naar:

- 80% naar mbo (vnl. mbo-1)
- 10% naar VSO
- 10% vsv

Havo/vwo

Ongediplomeerde uitstroom havo: naar mbo en afstroom naar vmbo

In de bovenbouw van het havo zitten ongeveer 3.500 jongeren, waarvan er jaarlijks circa 1.300 uitstromen. Uitgezonderd degenen die verder gaan in het vavo of vwo stroomt 11,4% uit zonder havo-diploma. De jaarlijkse ongediplomeerde uitstroom uit het havo bedraagt daarmee circa 150 jongeren. Deze 150 jongeren stromen uit naar:

- 50-55% naar mbo (vnl. mbo-4)
- 40% naar vmbo
- 0-5% naar vwo
- 0-5% vsv

Ongediplomeerde uitstroom vwo: afstroom naar havo
In de bovenbouw van het vwo zitten ongeveer 3.500 jongeren, waarvan er jaarlijks circa 925 uitstromen. Uitgezonderd degenen die verder gaan in het vavo stroomt 16% uit zonder diploma. De jaarlijkse ongediplomeerde uitstroom uit het vwo bedraagt daarmee circa 150 jongeren. Deze 150 jongeren stromen uit naar:

- 90-95% naar havo
- 0-5% vsv

Mbo

Zij-instroom
De aanpak van VSV in het mbo richt zich primair op de doorstroom van jongeren uit het VO (en in mindere mate PrO en VSO). Nieuwe instromers in een mbo-instelling komen echter niet allemaal uit het toeleidende onderwijs. Onderzoek van KBA bij ROC Midden-Nederland en MBO Utrecht toont aan dat circa dertig procent van elders komt (we noemen hen zijinstromers), namelijk twintig procent komt vanuit andere mbo-instellingen en tien procent volgde het jaar ervoor helemaal geen onderwijs (VSV/werk).[14] Het onderzoek laat zien dat de uitval onder zijinstromers verhoudingsgewijs hoger is dan onder de reguliere instromers vanuit het VO (incl. PrO/VSO) en dat zij een extra risicogroep.

Wisselaars (opleiding/instelling)
Circa 10 procent van de mbo-deelnemers wisselt tussen 1 oktober 2014 en 1 oktober 2015 van opleiding en/of instelling. De helft daarvan wisselt van opleiding binnen de instelling, de andere helft verlaat de instelling, zie tabel b1. Tabel b2 geeft een overzicht voor de grootste mbo-instellingen in RMC-regio Midden-Brabant.
De onderwijssituatie op een bepaald moment in de schoolloopbaan wordt volgens drie categorieën getypeerd:

- REG, regulier: de deelnemer volgt op 1 oktober 2015 nog steeds de opleiding van inschrijving op 1 oktober 2014 in het mbo, of heeft inmiddels het diploma behaald. Ook studenten die al een startkwalificatie hadden bij inschrijving rekenen we tot deze categorie.
- WIS, wisselaar: de student heeft nog geen diploma gehaald, staat wel ingeschreven in het onderwijs, maar is inmiddels gewisseld van opleiding en/of van school.
- VSV, voortijdig schoolverlater: de student heeft geen startkwalificatie gehaald en volgt geen opleiding meer.

14 KBA (2013), *"Instroom in het MBO. Onderzoek bij ROC Midden Nederland naar de relatie tussen instroomprofiel en studiesucces"* (mei 2013) en *"Instroom in het MBO. Onderzoek bij MBO Utrecht naar de relatie tussen instroomprofiel en studiesucces"* (oktober 2013).

Tabel b1 – Wisselaars in het mbo

	RMC Midden-Brabant			
REG	**7.666**		**84%**	
WIS	**913**		**10%**	
• **Waarvan opleidingswisselaars**		**(488)**		**(5%)**
• **Waarvan opleidings- en schoolwisselaars**		**(356)**		**(4%)**
• **Waarvan schoolwisselaars**		**(69)**		**(1%)**
VSV	**522**		**6%**	
• **Waarvan mbo-1 diploma**		**(47)**		**(1%)**
Totaal	**9.101**		**100%**	

Tabel b2 - Situatie naar mbo-instelling (top 7 instellingen)

BRIN	Mbo-instelling	REG	WIS	VSV	Waarvan mbo-1 diploma	Aantal
25LZ	ROC Tilburg	85%	8%	7%	1%	3866
25LV	De Rooi Pannen	82%	13%	5%	0%	2005
04FO	Koning Willem I College	84%	11%	5%	0%	1018
25LX	ROC West-Brabant	85%	8%	7%	1%	631
26CC	Helicon Opleidingen	89%	7%	4%	0%	329
30BC	SiNTLUCAS	82%	17%	1%	0%	267
25MB	ROC Summa College	89%	7%	4%	0%	244
21CY	AOC West Brabant	92%	6%	3%	0%	157
	Alle instellingen	**84%**	**10%**	**6%**	**1%**	**9.101**

Noot: het aantal schoolwisselaars is in werkelijkheid groter. In Midden-Brabant zijn regionale afspraken tussen scholen gemaakt (gentlemen's agreement) om leerlingen op de best passende plaats te krijgen. Switchende leerlingen (veelal met een gebrek aan motivatie of gedragsproblemen) worden dan naar een andere school begeleid, maar blijven ingeschreven staan bij de initiële school. Er is sprake van een soort detacheringsconstructie. De switch heeft betrekking op (aantal switchers 15-16 tussen haakjes):

a) VO naar VO (77 leerlingen);
b) VO naar entree (24 leerlingen);
c) VSO naar entree (8 leerlingen);
d) VO naar VAVO (35 leerlingen);
e) Plaatsbekostiging (37 leerlingen)
(leerlingen die tijdelijk onderwijs volgen op een VSO-school als onderdeel van een behandel- of begeleidingstraject).

Bijlage 3 – Analyse VSV-ers

Nieuwe VSV-ers (definitieve cijfers van het Ministerie OCW)
Het totaalaantal nieuwe VSV-ers in Midden-Brabant bedraagt 654 in 2012/13, 650 in 2013/14 en 604 in 2014/15 (voorlopige cijfers). In 2005/06 waren dat er 1.494. Er is sprake van een substantiële daling.
Tabel b3 geeft voor 2012/13 en 2013/14 de VSV-percentages weer per onderwijstype. Het zijn de definitieve cijfers. De definitieve cijfers voor 2014/15 zijn nog niet bekend, wel de voorlopige cijfers. Het voorlopige aantal van 607 nieuwe VSV-ers duidt op een behoorlijke daling ten opzichte van de voorgaande twee schooljaren. De door het Ministerie gestelde prestatienormen in het VO zijn gehaald, die in het mbo niet.

Tabel b3 – Nieuwe VSV-ers Midden-Brabant, normen en streefwaarden

	Vo onder-bouw	Vmbo boven-bouw	Havo/vwo boven-bouw	Mbo-1	Mbo-2	Mbo-3/4
RMC Midden-Brabant 2012/13	0,20%	1,38%	0,47%	32,18%	11,97%	3,50%
RMC Midden-Brabant 2013/14	0,22%	1,33%	0,35%	36,92%	11,62%	3,40%
RMC Midden-Brabant 2014/15 (voorlopige cijfers)	0,20%	1,20%	0,22%	31,89%	10,80%	3,57%
Nederland 2012/13	0,19%	1,34%	0,48%	29,03%	10,49%	3,29%
Nederland 2013/14	0,17%	1,23%	0,38%	32,58%	9,61%	3,01%
Nederland 2014/15 (voorlopige cijfers)	0,20%	1,15%	0,39%	31,05%	9,06%	3,01%
Prestatienorm 2012/13	1%	4%	0,5%	32,5%	13,5%	4,25%
Prestatienorm 2013/14	1%	4%	0,5%	27,5%	11,5%	3,5%
Prestatienorm 2014/15	1%	4%	0,5%	22,5%	10%	2,75%
Streefwaarde 2014/15	0,2%	1,5%	0,1%	22,5%	10%	2,75%

* Bron: vsv factsheets van www.vsvverkenner.nl

Nieuwe VSV-ers 2014/15 per school/instelling en/of per gemeente
In tabel b4 zijn de nieuwe VSV-ers van 2014/15 (voorlopige cijfers) uiteengezet naar onderwijstype, gemeente, school/instelling en leeftijd. De cijfers geven een beeld van de belangrijkste vindplaatsen van VSV.

Tabel b4 – Vindplaatsen VSV in RMC-regio Midden-Brabant

	RMC Midden-Brabant 2014/15
Onderwijstype	
Vo onderbouw	22
Vmbo bovenbouw	60
Havo/vwo bovenbouw	12
Mbo-1	81
Mbo-2	191
Mbo-3/4	214
	607
Gemeente	
TILBURG	379
WAALWIJK	73
GILZE EN RIJEN	35
DONGEN	30
OISTERWIJK	29
LOON OP ZAND	28
GOIRLE	25
HILVARENBEEK	8
	607
School/instelling	
ROC Tilburg	258
De Rooi Pannen	105
Koning Willem I College	51
ROC West-Brabant	38
Vakcollege Tilburg (sectoren Z&W en Techniek)	20
Helicon	15
Meerdere scholen	<10
Leeftijd	
18-	68
18+	539
	607

Uitvalredenen mbo
Uitvalredenen zijn alleen voor het mbo geregistreerd. In schooljaar 2014/15 zijn in de RMC-data 522 nieuwe VSV-ers van het mbo bekend. KBA onderscheidt twee relevante typen uitvalredenen. De eerste omvat de *persoonsgebonden* factoren. Deelnemers kunnen de opleiding niet afronden door hun gedragsproblemen (problemen in gedrag en sociaal-emotionele problemen, incl. geïndiceerde stoornissen) en/of andersoortige persoonlijke problemen (problemen in de thuissituatie, gezondheidsproblemen, fysieke beperkingen, verslavingsproblemen en financiële problemen). Circa 35 procent van de nieuwe VSV-ers 2014/15 van het mbo heeft hier mee te maken. Het overzicht van uitvalredenen brengt de complexiteit van de problematiek niet in beeld. Vaak is sprake van een combinatie van uitvalredenen die leiden tot VSV. Als er sprake is van meervoudige of multigedrags- of persoonlijke problematiek wordt gesproken van overbelasten.

Het tweede type uitvalreden heeft betrekking op problemen rondom de *studie- en loopbaankeuze*. Ongeveer bij een vijfde deel van de nieuwe VSV-ers 2014/15 van het mbo is deze reden opgegeven. Dit cijfer is een onderschatting van de problematiek. Enerzijds blijkt een deel van de uitvalreden 'arbeidsmarkt- en externe omgevingsfactoren' ook gerelateerd te zijn aan studiekeuzeproblematiek. Anderzijds leidt studiekeuzeproblematiek niet alleen tot VSV, maar ook tot studievertraging en inefficiënte schoolloopbanen. Naast uitval uit het onderwijs wordt namelijk ook veelvuldig geswitcht van opleiding en/of instelling (jaarlijks switchen ca. 900 oftewel 10% van de mbo-deelnemers van opleiding en/of instelling, zie bijlage B).

Conclusie: de bijdrage van mbo-instellingen aan het voorkomen van VSV is – naast het bieden van kwalitatief goed onderwijs – vooral gelegen in de ondersteuning van deelnemers met hun persoonlijke problemen (zorg) en studiekeuzeproblemen (LOB). Hebben mbo-instellingen hun ondersteuningsstructuur voldoende op orde?

Uitvalredenen van nieuwe VSV-ers 2014/15 van het mbo	
Persoonsgebonden factoren waar de *instelling in principe absoluut geen invloed* op kan uitoefenen, zoals: verhuizing, ziekte, overlijden, geografische afstand, e.d.	12%
Persoonsgebonden factoren waar de instelling in principe *niets kan doen aan de oorzaken maar in principe en wellicht wel aan de opvang*, zoals: sociaal-emotionele problemen, psychische stoornissen, leerproblemen, problemen in de thuissituatie, e.d.	23%
Instellingsgebonden factoren. Hierbij gaat het om factoren waarop de instelling in principe wél invloed heeft, en die kunnen variëren van: bijvoorbeeld: problemen met de inhoud en/of vormgeving van opleidingen, het gedrag van docenten, de ervaren veiligheid op school, e.d.	8%
Studie- en beroepskeuzegebonden factoren. Hierbij gaat het om factoren waarop de instelling deels wel en deels geen invloed op kan uitoefenen. Deels wel voor zover deze factoren liggen in de sfeer van de intake en 'leerloopbaan'-begeleiding. Deels niet voor zover in een eerder stadium bepaalde studie-school-beroepskeuzebeslissingen zijn gemaakt.	21%

Arbeidsmarkt- en externe omgevingsfactoren. Hierbij gaat het om factoren waarop de instelling merendeels geen invloed heeft, zoals bijvoorbeeld arbeidsovereenkomst opgezegd, 'groenpluk' of sollicitatieplicht. Er is wat dit betreft echter ook een 'grijs gebied', namelijk voor zover instellingen via hun contacten met leerbedrijven wel invloed kunnen hebben.	18%
Geen uitval. Het merendeel van de gevallen heeft betrekking op VSV-ers van mbo-1. Waarschijnlijk wordt deze uitvalreden geregistreerd omdat de opleiding wel is voltooid en een diploma mbo-1 is bemachtigd.	10%
Onbekend	8%
Wanbetaler	1%
	n=522

Analyse nieuwe VSV-ers 2014/15 van de onderbouw VO

Vanuit de onderbouw VO zijn er 27 nieuwe VSV-ers 2014/15. Het gaat om een omvangrijke groep van 111 nieuwe VSV-ers. Nadere analyse wijst uit dat daarbovenop nog 88 "VSV-ers" in het bestand voorkomen, waarbij het gaat om asielzoekers woonachtig op de Kievitsblekweg in Oisterwijk (84) en azc Prinsenbosch in Gilze en Rijen (4). Deze 88 personen worden volgens de definitie van VSV niet meegeteld en zijn dan ook uit de aantallen nieuwe VSV-ers 2014/15 gehouden. Om ze toch in beeld te houden, zijn ze toegevoegd bij de "VSV-ers" uit vavo-PO-PrO-SO-SBO-VSO.

Analyse "VSV-ers" uit vavo-PO-PrO-SO-SBO-VSO

Praktijkonderwijs	37
Vavo/ve	46
PO (incl. 37 asielzoekers)	83
SO	3
VSO	104
Vo onderbouw (asielzoekers)	88
Vo bovenbouw/mbo (asielzoekers)	4
Total	365

Het gaat om 365 uitstromers, waarvan bijna twee derde 18 jaar of ouder is op 1 oktober 2015. Bijna de helft van de "VSV-ers" uit het PO zijn afkomstig van azc Prinsenbosch in Gilze en Rijen (22) en azc Kievitsblekweg in Oisterwijk (15).

Uitstromers: werk of geen werk?

Met de cijfers van het Inlichtingenbureau is nagegaan of de vier groepen uitstromers, die niet op school zitten, werk hebben:

- Nieuwe VSV-ers (604)
- Uitstroom zonder SK uit PO-SO-SBO-VSO-PrO-VAVO/VE (365)
- Oude VSV-ers en uitstromers zonder SK (2.822)
- Uitstroom met SK (4.555)

De analyse is gedaan voor de jongeren die 18 jaar of ouder zijn. Hieronder is daarom eerst weergegeven welk deel van bovenstaande groepen de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt op 1 oktober 2015.

	Nieuwe VSV-ers 2014/15	Uitstroom zonder SK 2014/15	Oude VSV-ers en oude uitstromers zonder SK	Totaal
< 18 jaar	60	123	566	749
18 jaar of ouder	544	242	2.256	3.042
Totaal	604	365	2.822	3.791

	Uitstromers met SK
< 18 jaar	49
18 jaar of ouder	4.506
Totaal	4.555

	Jongeren 18-23 jaar die niet op school zitten	
	Zonder SK	Met SK
Werk	42%	83%
Geen werk	58%	17%
Totaal	3.042	4.506

Bijlage 4 – Maatregelenpakket VSV, convenantsperiode 2012-2016

Rechts is weergegeven hoe het maatregelenpakket VSV er in het verlengingsjaar 2015/16 uitziet, links met welke maatregelen in 2012 gestart is. De in deze regioanalyse gebruikte afkortingen (M1, M2, etc.) hebben betrekking op de VSV-maatregelen van 2015/16. Voor meer informatie over de inhoud en financiële dekking van de maatregelen wordt verwezen naar het originele plan en de diverse tussenevaluaties.[15]

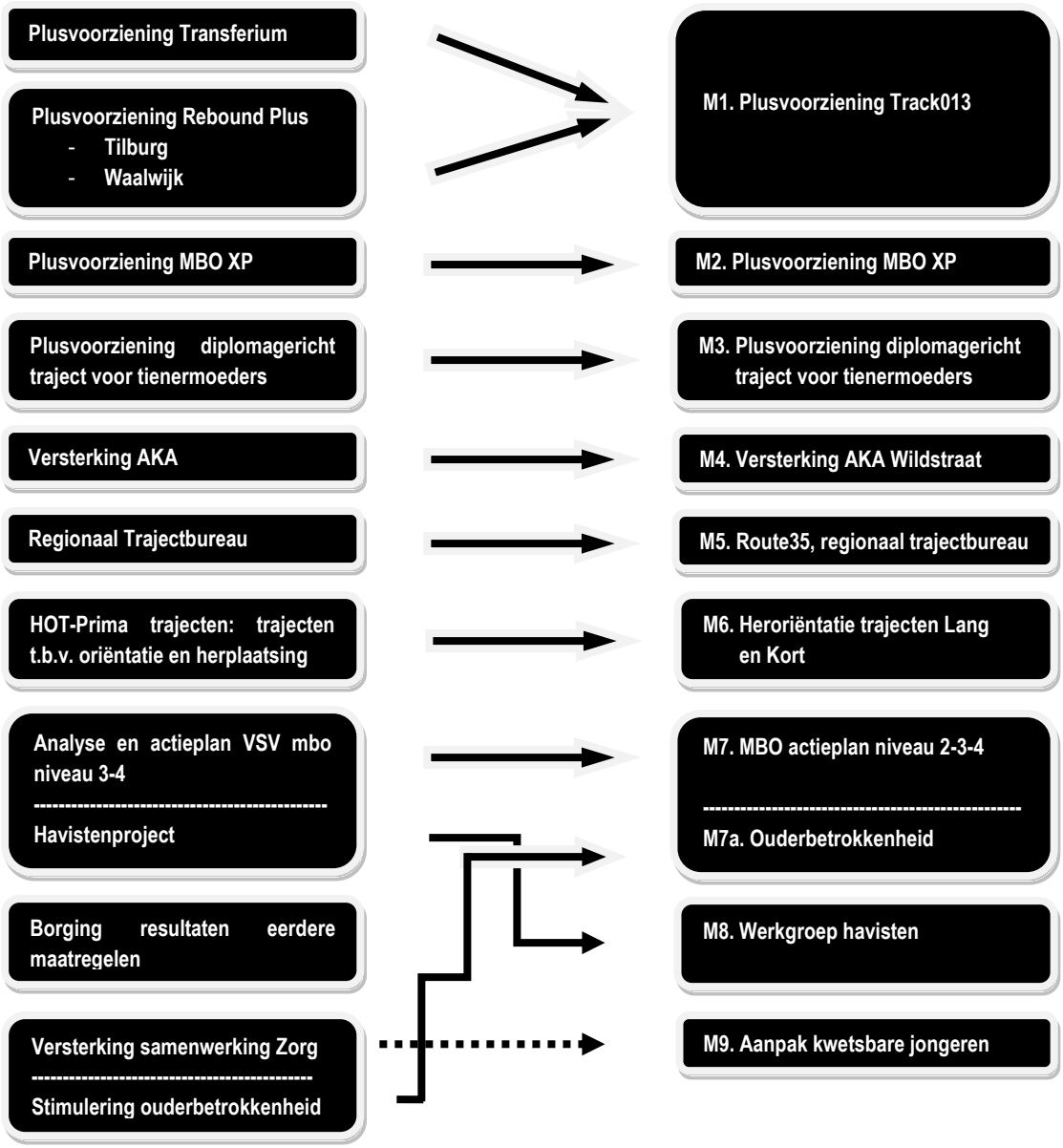

15 *"Bijlage A behorende bij artikel 10 van de regeling regionale aanpak VSV en prestatiesubsidie voor het voortgezet onderwijs (versie 25-06-2012). Aanvraagformulier."*
"Tussenstand programma van maatregelen VSV 2012-2015", juni 2015
"Tussenstand programma van maatregelen VSV 2015-2016", december 2015

Bijlage 5 – Inventarisatie netwerk VSV en kwetsbare jongeren

Omdat de aanpak van VSV in toenemende mate raakvlakken heeft met andere domeinen dan het onderwijs, zoals jeugdhulp en arbeid, is in de regioanalyse ook gesproken met gemeente en RMC. Tijdens het gesprek is naar voren gekomen dat het wenselijk zou zijn om de diverse aanpakken met elkaar te verbinden en krachten te bundelen. Het is echter niet altijd bekend wat er reeds gedaan wordt. Als hulpmiddel bij het proces naar een integrale en verbonden aanpak is op de volgende pagina een eerste inventarisatie samengesteld van **relevante partijen en financieringsmiddelen** rondom de begeleiding van VSV-ers en kwetsbare jongeren. We stellen hierbij nadrukkelijk dat het schema op de volgende pagina niet meer is dan een eerste poging, gebaseerd op een inventarisatie in één enkele bijeenkomst. Het kan dus zijn dat het schema niet volledig is. Hieronder is aanvullende informatie (bijv. over de aanwezige voorzieningen voor jongeren) over sommige partijen weergegeven.

Werk & Inkomen (gem. Tilburg)
Jongeren die een uitkering vragen komen bij de afdeling Werk & Inkomen terecht. De Afdeling heeft onder andere een project opgestart waarbij laatstejaars leerlingen van PrO/VSO worden bezocht door twee arbeidsdeskundigen van gemeente Tilburg (project ‘van school naar werk’, gefinancierd met middelen vanuit het Participatiebudget).

Aanpak Jeugdwerkloosheid
Bestuurlijke afspraken volgen in april 2016 over het aantal jongeren zonder SK dat wordt toegeleid naar arbeid, en de wijze waarop nieuwe en oude VSV-ers naar een (leerwerk)baan worden begeleid. Project ‘Samen naar een werkende toekomst’ (september 2015). RMC, Afdeling Werk en Inkomen

Toeleidersteam VSV
Verlengstuk van RMC, waarbij twee professionals van IMW jongeren zonder SK benaderen die niet reageren op brieven van RMC.

Midpoint Brabant
Midpoint Brabant is een regionaal economisch samenwerkingsprogramma van overheid, ondernemers, onderwijsinstelling en anderen. In de Tilburgse Educatieve Agenda 2015-2018 is als actielijn benoemd dat werkgevers en onderwijs in Midpoint verdere afspraken maken over een optimale aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt. De beschikbaarheid van voldoende stageplaatsen en arbeidsmarkt voor onder meer de BBL zou op de agenda van Midpoint moeten komen.

Leerwerkarrangementen
Diamantgroep, Ambachtshuis, Sagenn, Trom.

Re-integratie
Het betreft hier re-integratie voor de nieuwe doelgroep (PrO-VSO): Motorcycle support, MEE, re-integratie.

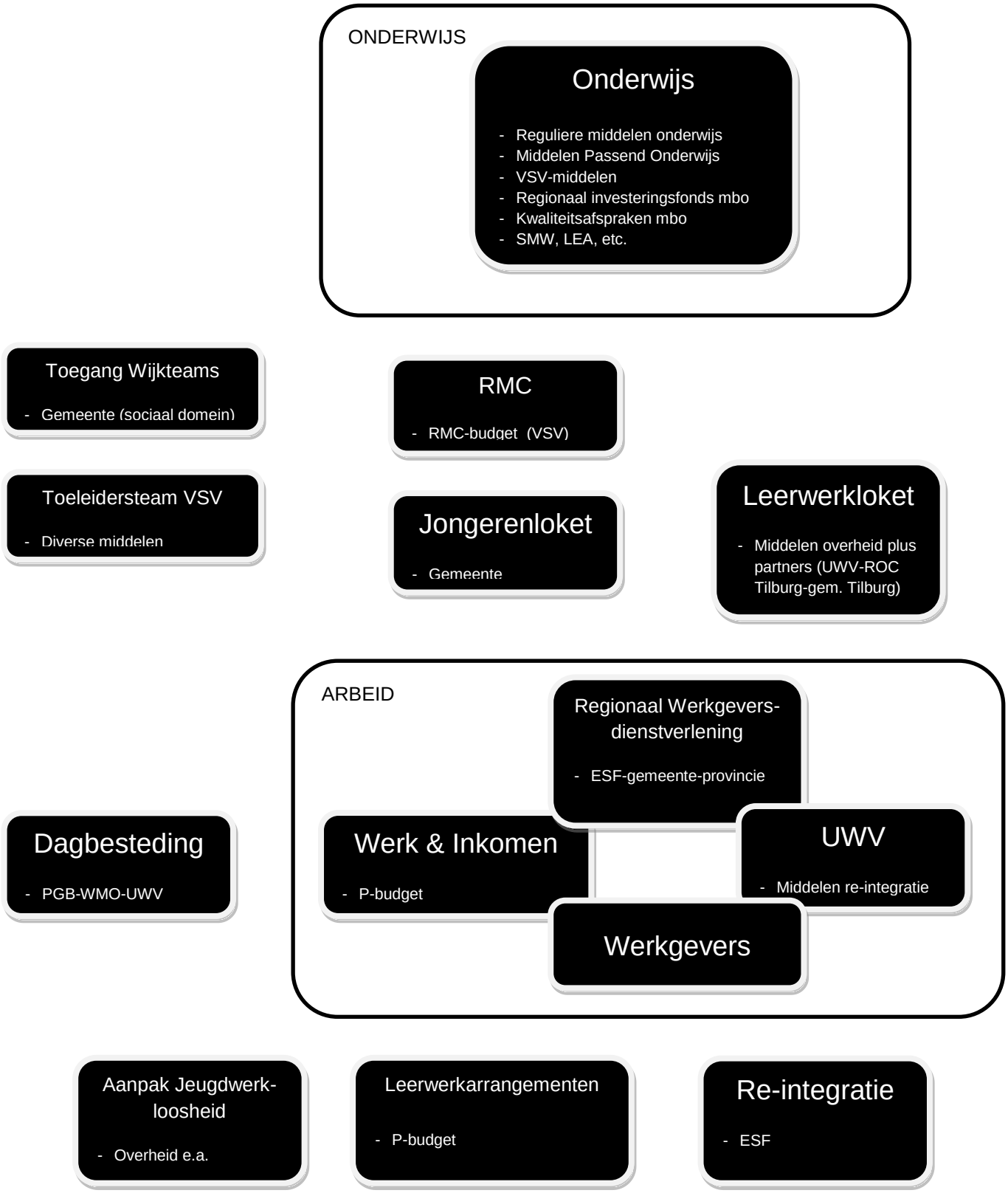
ONDERWIJS
Onderwijs
- Reguliere middelen onderwijs
- Middelen Passend Onderwijs
- VSV-middelen
- Regionaal investeringsfonds mbo
- Kwaliteitsafspraken mbo
- SMW, LEA, etc.
Toegang Wijkteams
- Gemeente (sociaal domein)
RMC
- RMC-budget (VSV)
Toeleidersteam VSV
- Diverse middelen
Jongerenloket
- Gemeente
Leerwerkloket
- Middelen overheid plus partners (UWV-ROC Tilburg-gem. Tilburg)
ARBEID
Regionaal Werkgevers-dienstverlening
- ESF-gemeente-provincie
Dagbesteding
- PGB-WMO-UWV
Werk & Inkomen
- P-budget
UWV
- Middelen re-integratie
Werkgevers
Aanpak Jeugdwerk-loosheid
- Overheid e.a.
Leerwerkarrangementen
- P-budget
Re-integratie
- ESF

Bijlage 6 – Nadere analyse jongeren buiten onderwijs zonder SK

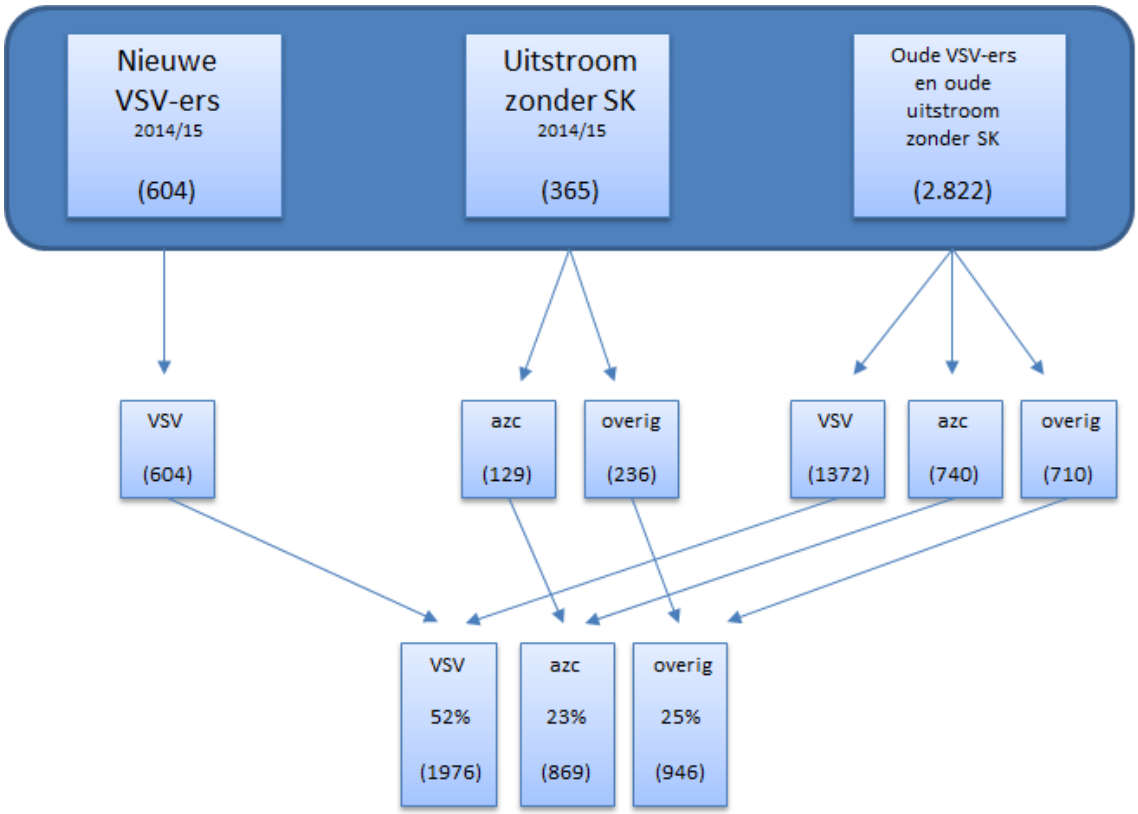

Op 1 oktober 2015 zijn er 3.791 jongeren die geen onderwijs volgen en ook geen SK hebben. Op de volgende pagina is meer informatie te vinden over de diverse subgroepen. Bij elkaar genomen is circa de helft van de totale groep van 3.791 jongeren een (oude of nieuwe) VSV-er van het VO of mbo, een kwart is (regulier of voortijdig) uitgestroomd uit overig onderwijs (met name PrO/VSO/PO/Vavo), en een kwart is asielzoeker.

VSV-ers van 2014/15 (n=604)

VO	84	Jonger dan 18 jaar	60
Mbo	520	18+	544
	604		**604**

Uitstromers zonder SK van 2014/15 (n=365)

PrO	37	Jonger dan 18 jaar	122
VSO/SO	107	18+	243
Asielzoekers	129		
PO	46		
Vavo/ve	46		
	365		**365**

Oude VSV-ers en oude uitstromers zonder SK

Asielzoekers: 740

Jonger dan 18 jaar	343
18+	397
	740

Oude uitstromers zonder SK (710)

PrO	119	Jonger dan 18 jaar	159
VSO/SO	333	18+	551
SBO	10		
PO	81		
Vavo/ve	79		
Geen onderwijs	88		
	710		**710**

Oude VSV-ers VO en mbo (1.372)

VO	267	Jonger dan 18 jaar	10
Mbo	1105	18+	1362
	1372		**1372**

Bijlage 7 – Lijst geïnterviewde personen

Jan van Alphen	– De Rooi Pannen (lid CvB)
Ellen den Arend	– Gemeente Tilburg (strateeg armoede en onderwijs)
Niek Bootsma	– Beatrixcollege (rector/directeur)
Otto Dooijes	– Sgm. De Overlaat Waalwijk (alg. directeur)
Leen van Duijn	– Stichting Willem van Oranje (voorzitter CvB)
Dave Ensberg	– Stichting Biezonderwijs (voorzitter CvB)
Silvana van Ginniken	– Gemeente Tilburg (beleidsmedewerker)
Mariëtte van Hazendonk	– RMC Midden-Brabant (coördinator)
Leonie Heykants	– Helicon (directeur afdeling Tilburg)
Harry Hoekjen	– Mytylschool Tilburg (directeur)
Boukje Jacobs	– IMW (toeleider VSV-team)
Sander de Kock	– ROC Tilburg (staflid)
Marion Kolster	– ROC Tilburg (directeur VSV contactschool)
Frank Kraus	– 2College Jozefmavo (rector/directeur)
Linda Meerbeek	– Gemeente Tilburg (beleidsmedewerker O-A)
Ad Poulisse	– OMO-2College (rector/directeur)
José Scheel	– ROC Tilburg (directeur AKA/entree)
Paula Sukel	– ROC Tilburg (lid CvB)